

SIHTASUTUS SAARE ARENDUSKESKUS

Saare maakonna ettevõtluse ja ettevõtluskeskkonna
kaardistamine ning ülevaade
2020

SA Saare Arenduskeskus

2021

Sisukord

Maakonna üldkirjeldus	3
Rahvastik	3
Ettevõtluskeskkonna mõjurid	8
Tööjõud	8
Tööjõu haridustase	14
Palgad	16
Ühendused	17
Eesti majandus ja maakonna ettevõtluskeskkonna struktuur ja üldnäitajad	21
Eesti majandus	21
Majanduse üldnäitajad	25
Saare maakonna majanduse ettevõtlussektorite üldnäitajad	26
Saaremaa ettevõtetes hõivatud inimeste arv	29
Suurimad tööandjad ja suurimate käivetega ettevõtted	30
Saare maakonna majandussektorite lisandväärtus	33
Majandussektorite ülevaade	36
Toiduainete- ja joogitootmine	36
Metallitoodete ja transpordivahendite tootmine	37
Arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine	38
Hulgi- ja jaekaubandus	39
Ehitus	40
Põllumajandus	40
Majutus ja toitlustus	41
Veondus ja laondus	42
Puidutöötlemine ja mööblitööstus	43
Keemia-, kummi-, plastitoodete ja mineraalide tootmine	43
Tekstiilitööstus	44
Elekter, gaas, vesi, jäätmed ja mäetööstus	45
Metsamajandus	45
Kalapüük ja vesiviljelus	46
Info ja side	47
Muud sektorid	47
Eksport Saaremaa majanduses	49

Maakonna üldkirjeldus

Saare maakond hõlmab Saaremaa ja Muhu saare koos neid ümbritsevate väikesaartega ning Ruhnu saare Liivi lahes. Maakonna pindala on 2922 km² ehk 6,7% Eesti pindalast. Halduslikult jaguneb maakond 3 vallaks, millest Saaremaa valla koosseisu kuulub ka Kuressaare linn. Saare maakonnas on 1 linn, 9 alevikku ja 492 küla. Saare maakonna inimeste elu kõige olulisem mõjutaja on meri.¹

2020 aasta alguses kirjutasid Uku Varblane (Riigikogu arenguseire keskus) ja Garri Raagmaa (Tartu Ülikool) ühe tulevikku vaatava lõigu, mis kirjeldab Saare maakonda aastal 2035.

Saaremaa asub Euroopa perifeeria Eesti kõige kaugemal ääremaal. Elanikkond on ülihõre. Arengu üheks eelduseks on parem juurdepääs. Praamiliikluse tagamisest, aga isegi sillast ainult ei piisa. Turutõrke oludes on määravaks kohapealsed võimekad proaktiivsed arendustöötajad ja avatud mõtelaadiga poliitikud. Nende kätes on kasvatada tuntust ja luua soodustingimused milleta ei pruugi investorid seda kauget kanti üles leida ja sellest huvituda. Teiseks saab siin ülikoolide peamajadest kaugel üha olulisemaks kohalike ettevõtjate ja töötajate harimine, üle maailma teadmise hankimine ja võrgustamine, so. innovatsioonisüsteemi kohapealne tugevdamine.²

Rahvastik

Maakonna suurimaid rikkusi on seal elavad inimesed. Ülevaade rahvastiku koosseisust annab maakonna oleviku, mineviku ja tuleviku kohta teadmisi. Vaja on hoolitseda selle eest, et rahval oleks järelkasvu, kes kohaliku elu tulevikus edasi viiks. Rahvastiku hulka arvatakse kõik elavad inimesed, ka välismaalased ja kodakondsuseta isikud.³ Rahvastiku analüüs on majanduse üldise käekäigu seisukohast väga oluline. Pikem eluiga omab positiivset mõju tööhõivele. Kui piirkonna elanikkond on pigem noorenev, siis see on üks alustala tootlikkuse säilimiseks ja kasvuks ka tulevikus. Piirkonna konkurentsivõime säilimise ja kasvatamise juures on võtmetähtsusega oskus kasutada oma olemasolevaid ressursse efektiivselt.

Eesti rahvaarv on aastal 2016-2020 kerges tõusus olnud. Rahvaarvu muutus vaadeldavas perioodis on 1,1% ehk kasvanud 14 433 inimese võrra. Elanikke on juurde tulnud Harjumaale (4,4%), Tartumaale (3,0%) ja Hiiumaale (0,5%). Kõik ülejäänud maakonnad on kaotanud elanikke 2016-2020 perioodil. Saare maakonna seis võrreldes ülejäänud Eestiga on hea, sest rahvaarvu muutus positiivsemaks oli ainult kolmel maakonnal: Harju (27 006 inimest), Tartu (4617 inimest) ja Hiiu (46 inimest) maakonnad. Saare maakond asub pingereas neljandal positsioonil rahvastiku vähenemise numbriga 275 (0,8%). Kõige enam on vaatlusalasel perioodil kaotanud elanikke Ida-Viru (8475 inimest) ja Lääne-Viru (2009 inimest) maakonnad.

Tabel 1 Rahvaarvu muutus. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Maakond	Rahvaarvu muutus 2016-2020	Positsioon
Harju	27 006	1
Tartu	4 617	2
Hiiu	46	3
Saare	-275	4
Rapla	-369	5
Pärnu	-403	6
Lääne	-435	7
Põlva	-1 088	8

¹ Saare maakonna arengustrateegia 2019-2030

² Lugusid Saaremaalt aastal 2035 (U. Varblane, G. Raagmaa. 2020)

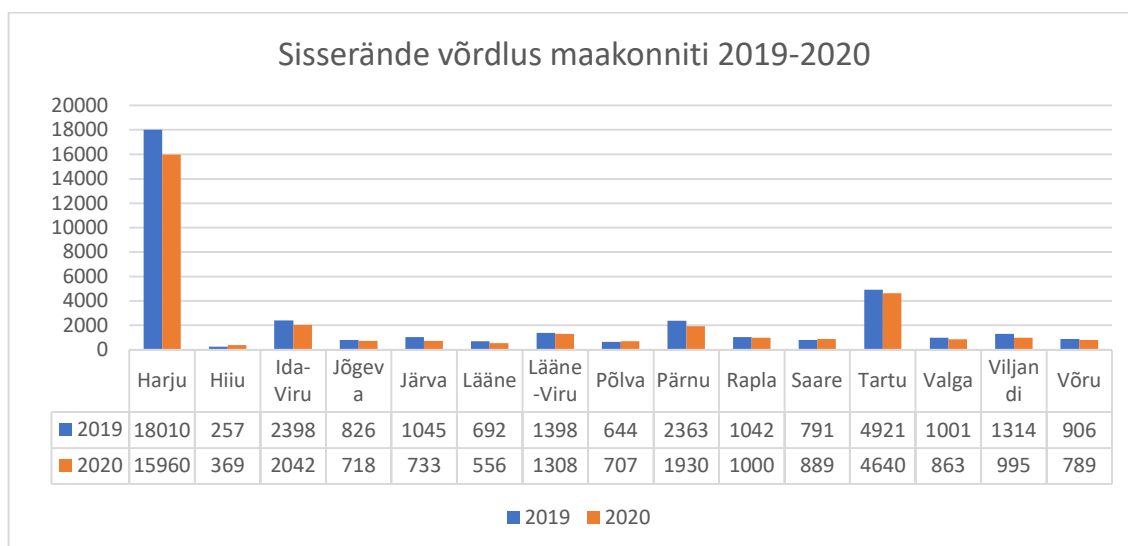
³ <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik>

Valga	-1 111	9
Järva	-1 161	10
Viljandi	-1 411	11
Jõgeva	-1 428	12
Võru	-1 542	13
Lääne-Viru	-2 009	14
Ida-Viru	-8 475	15

Rahvastiku muutust mõjutab piirkonna loomulik iive ja rändesaldo (sisseränne – väljaränne). Saare maakonna loomulik iive viimase 5 aasta jooksul on olnud keskmiselt negatiivne 107 ja rändesaldo keskmiselt positiivne 37.

2019-2020 perioodil vähenes Saare maakonna rahvastik 51 võrra. Kindlasti on keeruline võistelda tõmbekeskustega nagu Harju ja Tartu (Joonis 1), aga 2019-2020 aasta andmete põhjal on sisseänne (nendesse maakondadesse vähenenud. Rõõmu võiks tunda selle üle, et sisseänne (maakonda registreeritud uute elanike arv) Saare maakonda oli 2020 aastal rekordiline 889 ning rändesaldo oli positiivne 64.

Joonis 1 Sisseände võrdlus maakonniti 2019-2020. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Tabelites 2 ja 3 on välja toodud maakondade 2019 ja 2020 aasta rändesaldod ja reastatud maakonnad vastavalt tulemustele. Kui 2019 aastal oli positiivse rändesaldoga maakondi 7, siis 2020 aastal vaid 4. Saare maakond on 2019 ja 2020 aastal nende hulgas, kes on suutnud positiivset saldot hoida.

Tabel 2 Rändesaldo 2019. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Maakond	Rändesaldo 2019	Positsioon
Harju	5 768	1
Pärnu	482	2
Saare	30	3
Rapla	26	4
Valga	16	5
Viljandi	7	6

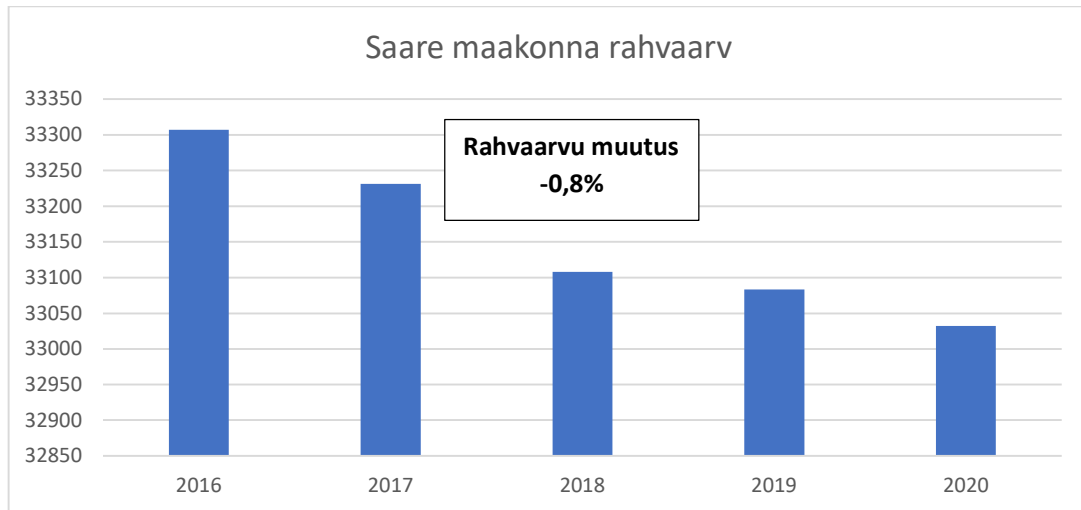
Järva	0	7
Lääne	-9	8
Hiiu	-27	9
Tartu	-76	10
Jõgeva	-133	11
Võru	-187	12
Põlva	-265	13
Lääne-Viru	-292	14
Ida-Viru	-750	15

Tabel 3 Rändesaldo 2020. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

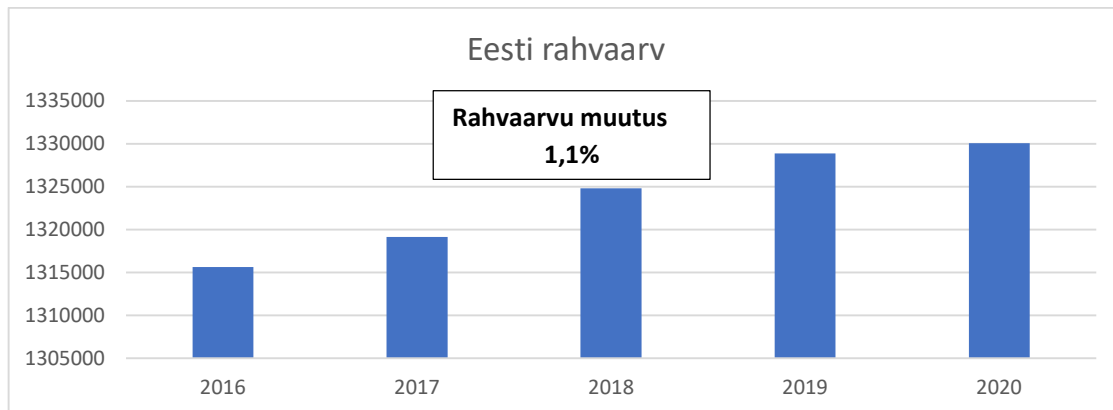
Maakond	Rändesaldo 2020	Positsioon
Harju	3 924	1
Tartu	394	2
Hiiu	108	3
Saare	64	4
Põlva	-26	5
Pärnu	-62	6
Lääne	-75	7
Rapla	-92	8
Viljandi	-124	9
Jõgeva	-192	10
Lääne-Viru	-222	11
Järva	-226	12
Võru	-269	13
Valga	-269	13
Ida-Viru	-1 012	15

Üldjoontes on Saare maakond võrdlemisi stabiilne ja Eesti teiste maakondadega võrdluses rahvastiku dünaamikas pigem tugevas positsioonis.

Joonis 2 Saare maakonna rahvaarv. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

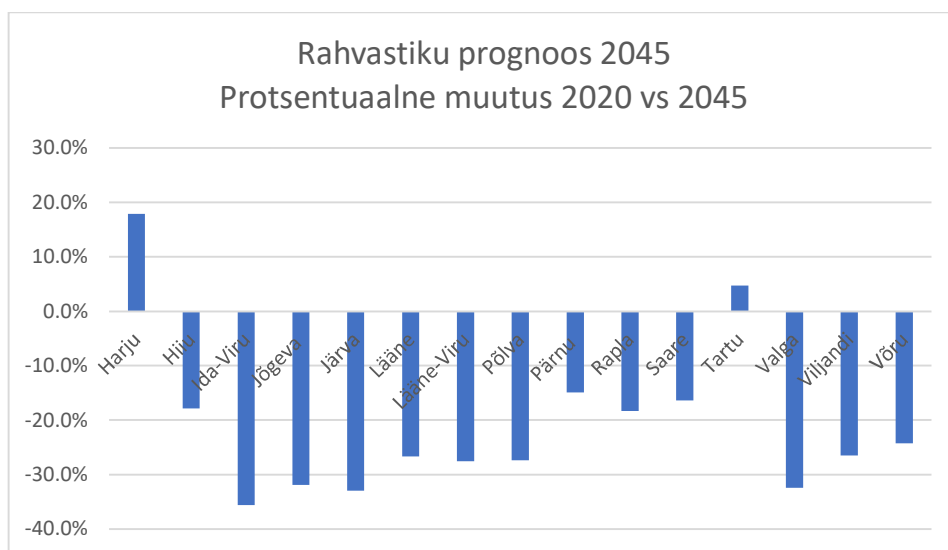

Joonis 3 Eesti rahvaarv Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

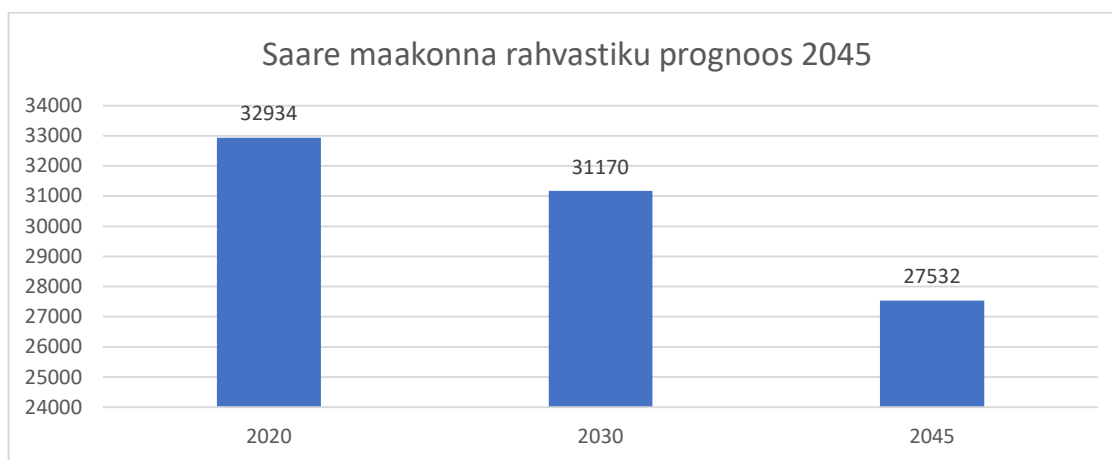
Statistikaameti rahvaarvu prognoos Eestile aastaks 2045 on 1 324 018 inimest. Kui joonisel 3 on välja toodud, et 2016-2020 vahemikus on Eesti rahvaarv kasvanud 1,1%, siis järgmise kahe dekaadi jooksul väheneb see 0,5%. Kui vaadelda millist rahvastiku muutust prognoosib Statistikaamet aastaks 2045, siis tuleb selgelt välja Harju ja Tartumaa edasine kasv ja ülejäänud piirkonnad Eestis on selle kasvu aluseks.

Joonis 4 Rahvastiku prognoos 2045. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Jooniselt 4 on näha, et kõik maakonnad peale Harju ja Tartu kaotavad elanikke. Saare maakonna prognoos on -16,4%, mis tähendab suurusjärg 5400 vähem elanikke (joonis 5). Võrreldes ülejäänud maakondadega on see ikkagi hea tulemus, sest prognoosi kohaselt suudab vaid Pärnu maakond elanikke vähem kaotada. Statistikaameti prognoosid on tehtud vastavalt 2019 aasta elanike arvule. Viimati tegi Statistikaamet rahvastiku prognoosi 2012 aasta andmete pealt ja eksimine oli 2020 prognoosi ja tegelikkuse vahel mõnes maakonnas 10% ja rohkem. See tähendab, et 2012 aastal tehtud prognoosi järgi on Eesti maakondadel läinud oluliselt paremini kui trend 2012. aastal näitas. Loodame, et 2045 aasta prognoosi suudetakse samuti oluliselt pidurdada. Kindlasti on prognoosi andmed oluliseks häirekellaks.

Joonis 5 Saare maakonna rahvastiku prognoos 2045. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Tabel 4 Rahvaarvu muutus 2020-2045. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Rahvaarvu muutus 2020-2045 protsentuaalselt		
Maakond	Muutus	Positsioon
Harju	17,9%	1
Tartu	4,7%	2
Pärnu	-14,9%	3
Saare	-16,4%	4
Hiiu	-17,8%	5
Rapla	-18,3%	6
Võru	-24,2%	7
Viljandi	-26,5%	8
Lääne	-26,6%	9
Põlva	-27,4%	10
Lääne-Viru	-27,6%	11
Jõgeva	-31,9%	12
Valga	-32,4%	13
Järva	-33,0%	14
Ida-Viru	-35,5%	15

Ettevõtluskeskkonna mõjurid

Töjõud

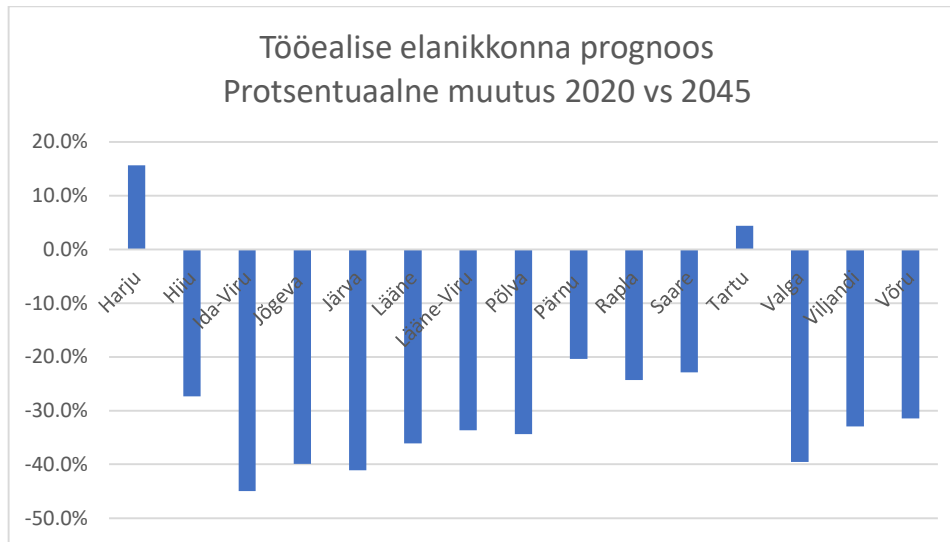
Lisaks rahvaarvu üldistele numbritele tuleb eraldi vaadelda tööealist rahvastikku. Tööealine rahvastik jaguneb üldjoontes kolmeks: töötajad ehk tööga hõivatud, töötud ja majanduslikult mitteaktiivsed. Töötajad ja töötud kokku moodustavad majanduslikult aktiivse rahvastiku ehk tööjõu. Aktiivne tööotsimine on igasugune tegevus selleks, et tööd leida või alustada ettevõtlust. Mitteaktiivse rahvastiku hulka kuuluvad need, kes ei soovi või ei saa töötada, näiteks koduperenaised, mittetöötavad õppurid, puuetega inimesed jt.⁴

Eesti statistikas kasutatakse tööealise rahvastiku jaoks vanusevahemikku 15-74 eluaastat⁵. Kui nüüd vaadelda, millised muutused on maakonniti ees ootamas tööealise rahvaga, siis tervikpilt ressursside kättesaadavusest halveneb.

⁴ <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/tooelu/tooturg>

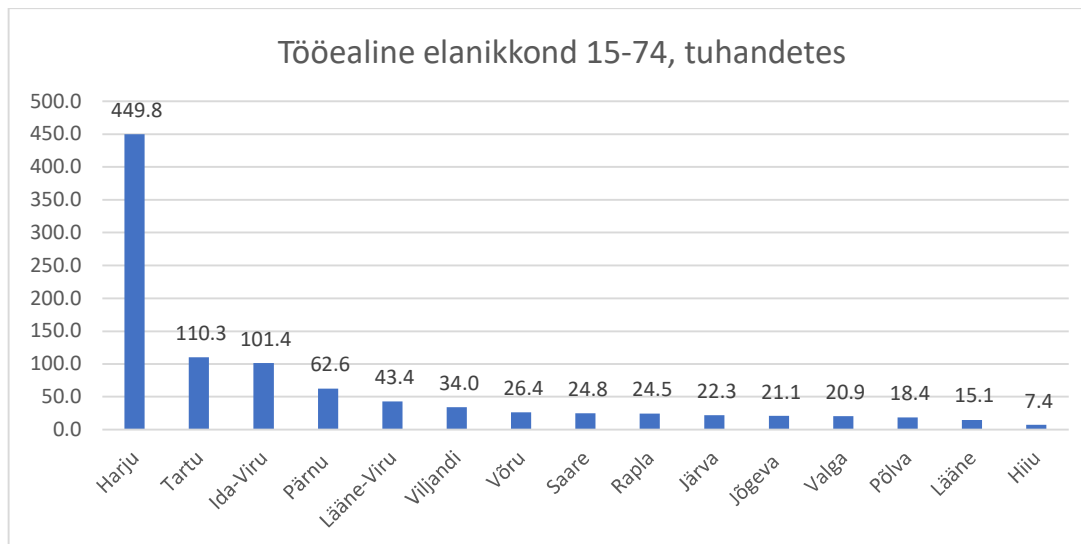
⁵ Tööealine rahvastik on analüüsi koostamise hetkel ametlikult (alates 2021 aastast) 15-89. aastane. Kuna analüüs põhineb kuni aastani 2020 esitatud andmetele, siis kasutame töös tööealisena 15-74.

Joonis 6 Tööealise elanikkonna prognoos. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Jooniselt 6 on näha, et tööealine elanikkond väheneb protsentuaalselt veelgi rohkem. Näiteks, kui Saare maakonnas on prognoositud rahvaarvu vähenemine -16,4% (tabel 4), siis tööealise elanikkonna rahvaarvu muutus on -22,9% (joonis 6). Selguse huvides tuleb öelda, et tööealine elanikkond on kogu rahvastik vanuses 15-74. Aastal 2020 oli tööealine elanikkond Saare maakonnas 24 750 inimest, kellest mitteaktiivseid oli 6 600 inimest ehk 26,7% ja töötuid suurusjärk 900 isikut. Võrdluses teiste maakondadega oli Saare maakonna seis tööealise elanikkonna osas keskmine (joonis 7).

Joonis 7 Tööealine elanikkond maakondade lõikes. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Seega, saadaolev töökäte arv oli suurusjärgus 17 tuhat inimest. Kui eeldame, et mitteaktiivsete osakaal elanikkonnast jääb umbes samale tasemele (näiteks 25%), siis aastaks 2045 on 5% töötuse määra juures Saare maakonnas hõivatuid 13 365 isikut. Seda on suurusjärk 4000 inimest vähem kui

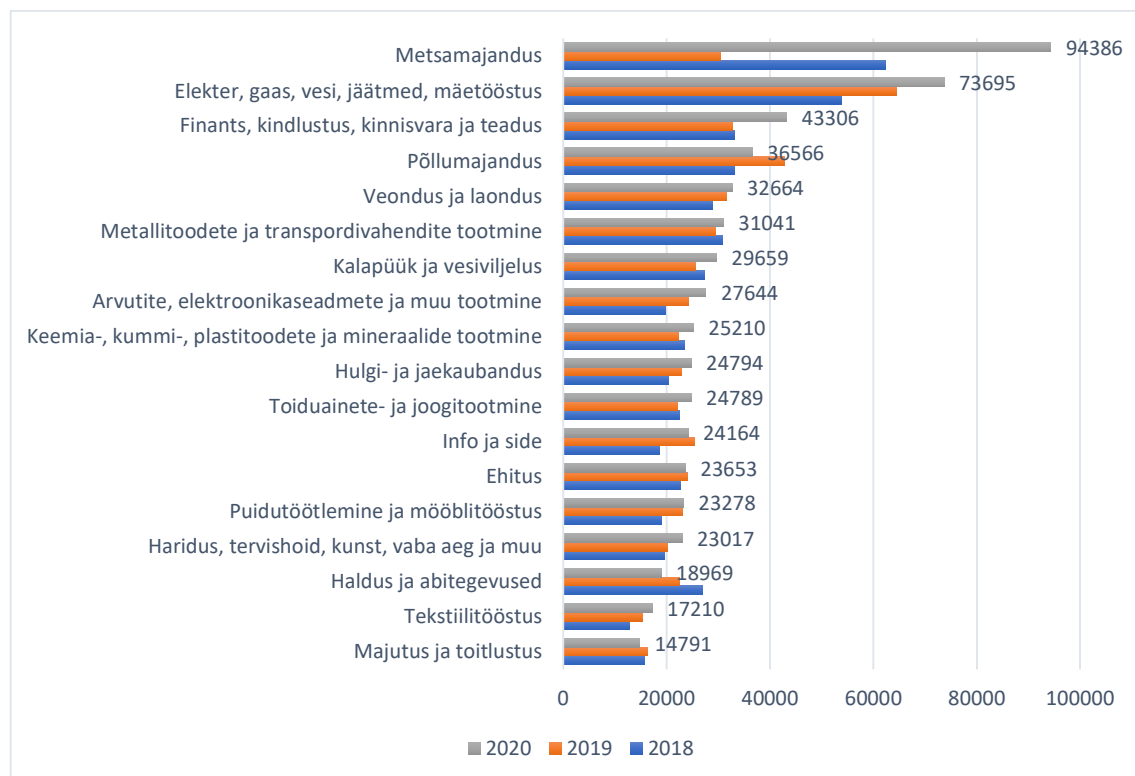
aastal 2020. Nii palju inimesi osaleb vähem igapäevaselt majandusse lisandväärtuse loomisel. Kui rahvastiku prognoos peab paika, siis seda enam on oluline, et tootlikkus töötaja kohta peab kasvama oluliselt.

Kui on ette teada tööealise elanikkonna vähenemine, siis seda olulisem on maakonnal viia tööturu nõudluse ja pakkumise suhe tasakaalu, et tööga hõivatuid oleks rohkem. Lisaks peavad piirkonna ettevõtted väga kriitiliselt üle vaatama ärimudelid, sest tulevikus on vaja saavutada vähemaga oluliselt rohkem. Maakonna tasandil on üheks tootlikkuse mõõdikuks lisandväärtus töötaja kohta, mille puhul liidetakse kokku ärikasum, tööjõukulud ja amortisatsioon ning jagatakse töötajate arvuga. Tabelis 5 on välja toodud Saare maakonna ettevõtete lisandväärtus ja selle muutus ning joonisel 8 sektorite lisandväärtus töötaja kohta eraldi. Saare maakonna ettevõtete juhtimise tõhusust näitab see, et ettevõtted suudavad luua järjest rohkem lisandväärtust töötaja kohta.

Tabel 5 Saaremaa ettevõtete lisandväärtus ja selle muutus aastatel 2017-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

	2016	2017	2018	2019	2020
Lisandväärtus töötaja kohta	22 321	23 466	24 390	25 121	27 263
Kasv võrreldes eelmise aastaga	-	5,1%	3,9%	3,0%	8,5%

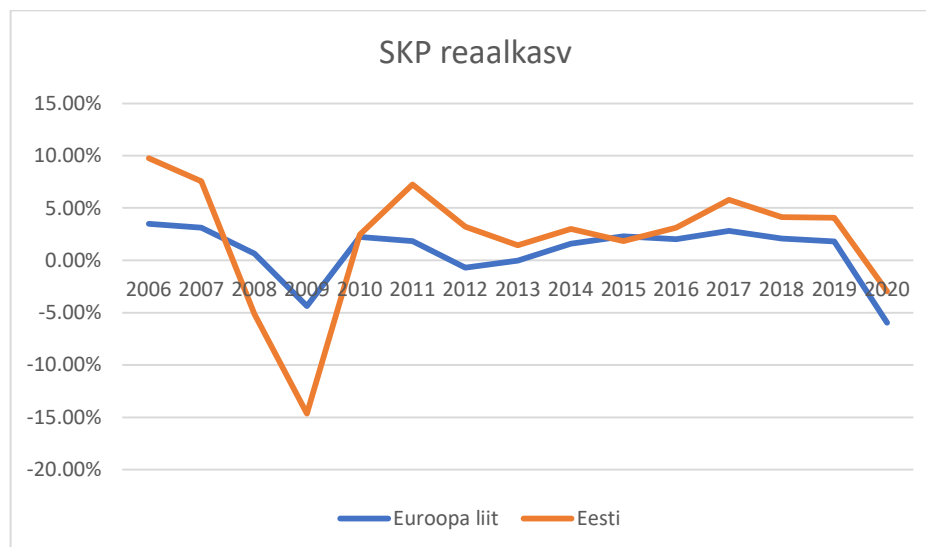
Joonis 8 Saare maakonna erinevate sektorite ettevõtete lisandväärtus töötaja kohta aastatel 2016-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava (TAIE) 2021-2035 seab üheks oluliseks majanduse seisu peegeldavaks mõõdikuks nominaalse tööjõu tootlikkuse (töötaja kohta loodud majanduslik lisandväärtus) ja võrdlusbaasiks on EL-27 keskmine tulemus. Baastase on markeeritud aastal 2019 ja selleks oli 78,7%. Sihttase on aastaks 2035 110% EL-27 keskmisest. Saare maakond on selles valguses liikunud õiges suunas, sest tööjõu tootlikkuse üheks piirkondlikuks mõõdikuks on lisandväärtus, mida ettevõtted suudavad saadaolevaid ressursse kasutades luua. Tabelis 5 on näha, et lisandväärtus on kenasti kasvanud, aga 2019 aasta tulemus jääb endiselt alla Eesti keskmisele, mis oli suurusjärgus 28 000 töötaja kohta. Nagu Äriregistri andmetest näha, siis aastal 2020 on astunud jõuline samm edasi, aga kahjuks puudub üle-eestiline võrdlusbaas teiste maakondadega 2020 aasta lõikes.

Kui tööjõu tootlikkust peetakse üheks majanduse peegliks, siis võrreldes EL-27ga on Eesti kasv aastast 2006-2020 on olnud keskmiselt 1,46%. Et saavutada vajalik 110% tase aastaks 2035 peaks aastast 2021 kasv olema 1,9% iga-aastaselt. Kui võrdleme Eesti kasvu ja EL27 kasvu viimase 14 aasta jooksul, siis Eestil läheb hästi. SKP on võrreldes eelmise aasta tulemusega kasvanud koguni 11. aastal rohkem kui EL27. Lisaks teeb head meelt see, et võrreldes 2008-2009 kriisi ja 2019-2020 olukorda, siis Eesti langus on olnud väiksem kui Euroopa Liidus.

Joonis 9 Eesti ja EL27 SKP reaalkasv. Allikas: Eurostat

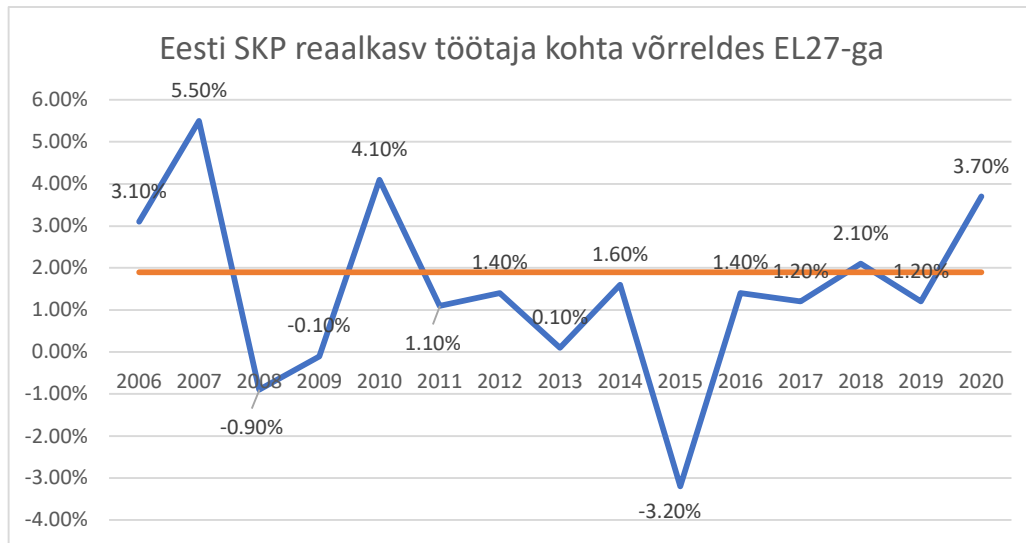
Tootlikkuse üheks oluliseks mõõdikuks on SKP kasv, aga teine mõõdik on hõivemäär ja võrreldakse ka töötatud tundide järgi. Reaalkasvu ilus pilt muutub mõnevõrra kurvemaks kui võrrelda Eesti tulemust SKP töötaja kohta andmetega. Tuleb märkida, et reaalkasv töötaja kohta võrreldes ELiga järjest paraneb ja aastaks 2020 on jõutud 81,5% peale.

Joonis 10 SKP reaalkasv töötaja kohta. Allikas: Eurostat

Teisalt on probleem aga selles, et ülaltoodud muutus ei ole piisavalt kiire vastavalt TAIE eesmärgile. Järgneval joonisel on toodud SKP reaalkasvu aastased muutused töötaja kohta. Lisaks on joonisel märgitud horisontaalne trendijoon 1,9% peale, mis markeerib TAIE arengukava ambitsioonikat eesmärki – saavutada tootlikkus 110% EL keskmisest on vaja alates 2021 SKP reaalkasvu töötaja kohta 1,9% aastas. Nagu näha, siis ainult viiel aastal on Eesti tulemus olnud parem tulevikus vajaminevast eesmärgist.

Joonis 11 SKP reaalkasv töötaja kohta võrreldes EL27-ga. Allikas: Eurostat andmete analüüs

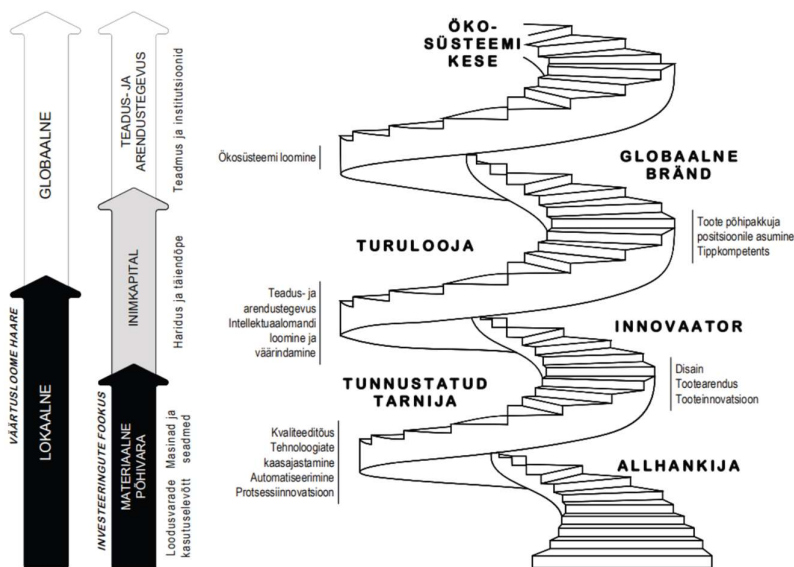

Eesti on seadnud endale ambitsioonika eesmärgi jõuda 110%ni Euroopa Liidu keskmisest. Riigi viimase 14 aasta keskmine kasv on 1,49%, kusjuures viimased 7 aasta kasv on 1,14%. See näitab, et kasv võrreldes EL27-ga on aeglustunud. Kui soovime saavutada iga-aastast kasvu 1,9%, siis ettevõtluse arengute katalüsaatorite mõju tuleb hoolikamalt läbi mõelda. Siinkohal on poliitikate kujundajatel ja kõigil ettevõtluse tugisüsteemi osalistel palju mõtteainet.

Aastal 2018 koostas Arenguseire Keskus raporti Tootlikkuse arengustsenaariumid 2035. Ka selles raportis keskendutakse tootlikkusele kui ühele pikaajaliselt olulisele majanduskasvu indikaatorile. Raportis tuuakse välja, et Eesti tootlikkus on vähenenud, mis tervikuna tähendab seda, et ressurside kasutamise efektiivsus ja säästlikkus jätab soovida. Käesolevas analüüsis pikemalt tootlikkuse põhjustel ei peatu, aga eraldi tooks välja ettevõtete investeeingu ja väärtusahela arengumudeli (joonis 12).

Arengumudeli alumine aste iseloomustab madala lisandväärtusega, lokaalse tegevushaardega ettevõtteid, allhankijaid, kellel puudub spetsiifiline turueelis; nad on rahvusvaheliselt vähe tuntud ning seotud lõpptarbijaga läbi pikkade tarneahelate. Allhankijad asuvad lisandväärtusloome seisukohalt madalaimal astmel, mis tähistab lokaalse olemusega tootmistegevust. Allhankeetevõtete ärimudel põhineb enamasti madalatel hindadel, mida toetab kulusäästlik ressurss – odav toore, tööjõud, maa ja ehitised vms, kus tootlikkus tõukub peamiselt kapitalimahukatest põhivarainvesteeringutest. Hinnaeelisel majandava allhankija kujunemine „tunnustatud tarnijaks“ eeldab investeeinguid toote või teenuse kvaliteeti (nt ISO standardite omandamise teel), usalduse ning tunnustuse väljateenimist edasimüüjate ja tellijate silmis, spetsiifiliste oskuste ja teadmiste väljaarendamist ning oma niši väljatöötamist kõrgema lisandväärtuse saavutamiseks. Tunnustatud tarnijate arengustrateegiat toetab investeeimine uute tehnoloogiate kasutuselevõttu, kvaliteediarendusse ning ettevõtte mainekujundusse. Eestis on võimalik näitena välja tuua endine Elcoteq, üks Eesti suuremaid ja tunnustatumaid eksportijaid, mis keskendus spetsiifilisele alltöövõtule mitmetelt rahvusvahelistelt tugeva brändiga ettevõtetelt (Ericsson). Mida kõrgem on ettevõtte positsioon väärtusahelas, seda pikemaajalisemat ning mitmekesisemat rahastamismudelit ärimudel eeldab.⁶

Joonis 12 Allikas: Männasoo, jt (2018)

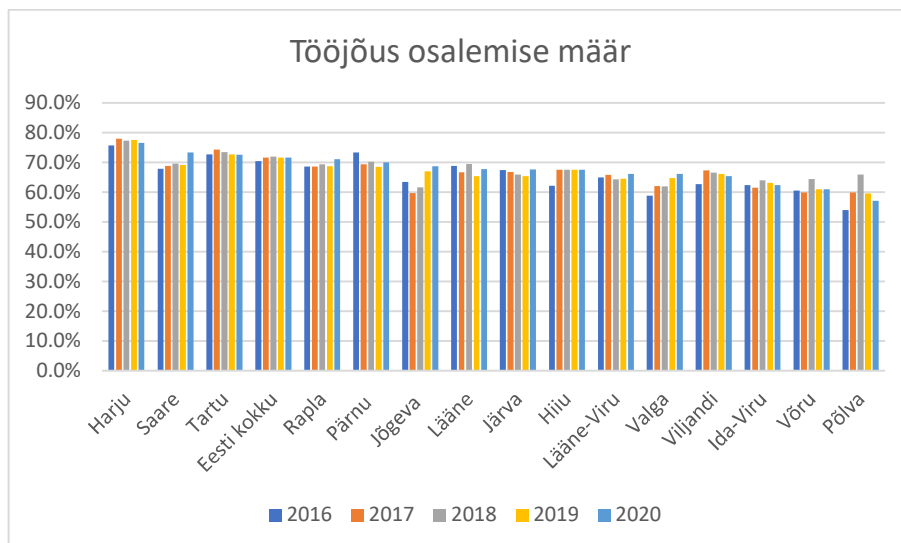

Tööjõus osalemise määr näitab kui suur osa tööealisest elanikkonnast on majanduslikult aktiivne, see tähendab on kas tööga hõivatud või on töötu, kuid otsib tööd. Saare maakonnas on tööjõus

⁶ Tootlikkuse arengustsenaariumid 2035

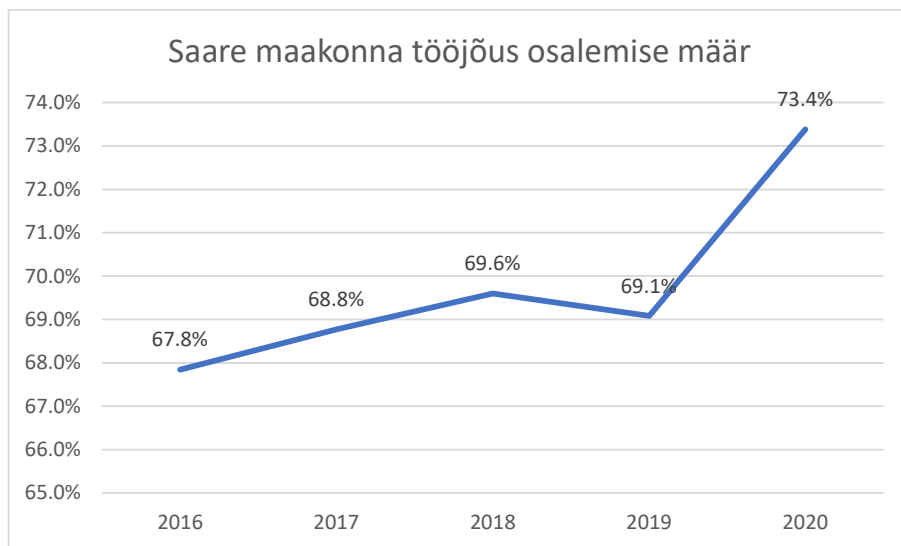
osalemise määr üks Eesti parimaid. Joonisel 13 on toodud maakonnad 2020 aasta tulemuse järgi ning seatud pingeritta vasakult paremale.

Joonis 13 Töäjõus osalemise määr. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Mis on siinkohal väga oluline, on muutus aastast 2016-2020 (joonis 14). Töäjõus osalemise määr on kasvanud 8,4%, mis on väga positiivne nähtus arvestades eelnevalt väljatoodud üldist rahvaarvu ja tööealise elanikkonna vähenemist.

Joonis 14 Saare maakonna töäjõus osalemise määr. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Töäjõu haridustase

Töäjõu haridustase on kõrgema lisandväärtuse loomisel potentsiaalselt oluline komponent. Mida keerukamaid tooteid ja teenuseid hakatakse pakkuma, seda nutikamat töäjõuresurssi on ettevõtetal vaja. Selguse huvides on tabelis 6 välja toodud haridustasemetete selgitused.

Tabel 6 Haridustasemed. Allikas: Haridusstatistika käsiraamat 2021

Haridustasemed ISCED-A järgi ⁷	
ISCED 0-2	Esimese taseme haridus või madalam
ISCED 1	Põhiharidus (põhikooli 6 klassi) või madalam
ISCED 2	Põhiharidus (põhikooli 9 klassi) või madalam
ISCED 1-2	Põhihariduseta kutseharidus, kutseharidus põhihariduse baasil
ISCED 3-4	Teise taseme haridus, teise taseme järgne ja kolmanda taseme eelne haridus
ISCED 3	Üldkeskharidus
ISCED 3	Kutsekeskharidus (sh keskeri- või tehnikumiharidus) põhihariduse baasil
ISCED 4	Kutsekeskharidus keskhariduse baasil
ISCED 5-8	Kolmanda taseme haridus
ISCED 5	Keskeriharidus keskhariduse baasil
ISCED 6-8	Kõrgharidus, magistri- ja doktorikraad
ISCED 6	Bakalaureus
ISCED 7-8	Magister, doktor

Statistikaamet on väljastanud andmeid kuni aastani 2019 ja aastal 2019 oli Saare maakonna seis järgmine:

- Esimese taseme haridus või madalam – 3 200 inimest
- Teise taseme haridus – 9 600 inimest
- Kolmanda taseme haridus – 4 300 inimest

Tabel 7 Tööjõu haridustasemete jaotus 2019 aastal (tuhandetes). Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

	Eesti	Harju	Hiiu	Ida-Viru	Jõgeva	Järva	Lääne	L-Viru	Põlva	Pärnu	Rapla	Saare	Tartu	Valga	Viljandi	Võru
Esimene	66	22	1	6	2	3	1	5	2	7	3	3	6	2	3	2
Teine	345	152	3	37	8	9	6	15	6	24	9	10	38	9	11	10
Kolmas	292	170	2	22	5	3	3	8	3	13	5	4	37	3	9	5

Eesti näitajad aastal 2019 olid järgmised:

- Esimese taseme haridus või madalam – 65 900 inimest
- Teise taseme haridus – 344 600 inimest
- Kolmanda taseme haridus – 292 000 inimest

Aastast 2016-2019 on Eesti haridustaseme muutus olnud esimesest kolmanda suunas. Tervikuna on suhteliselt vähem esimese ja teise haridustasemega isikuid ja rohkem kolmanda haridustasemega isikuid.

Tabel 8 Eesti haridustasemete muutus 2016-2019. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Eesti haridustasemete muutus 2016-2019	
Esimene tase	-8,7%
Teine tase	-1,7%

⁷ Haridusstatistika käsiraamat 2021

Kolmas tase	8,7%
-------------	------

Saare maakonna seis on vastupidine. Juurde on tulnud esimese taseme või madalama tasemega isikuid ja vähenenud teise ja kolmanda tasemega isikuid.

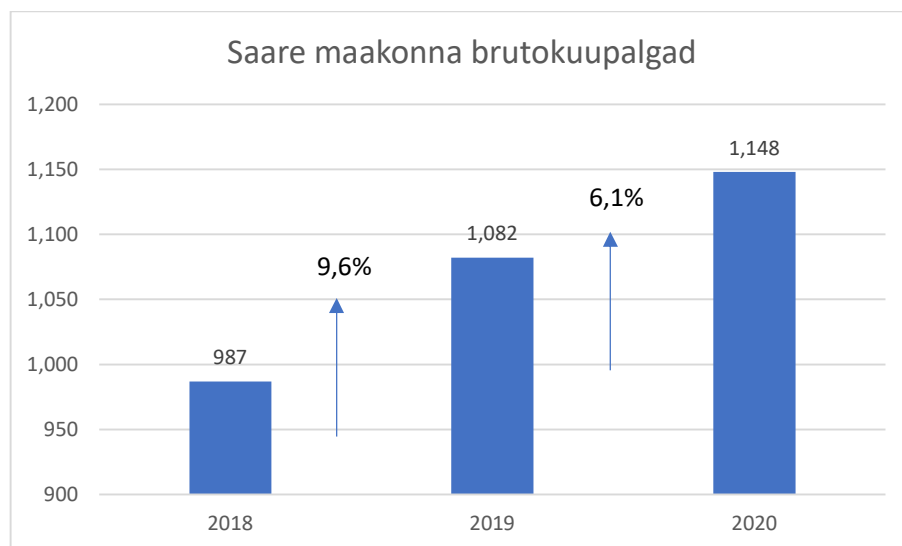
Tabel 9 Saare maakonna haridustasemete muutus 2016-2019. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Saare maakonna haridustasemete muutus 2016-2019	
Esimene tase	6,7%
Teine tase	-1,0%
Kolmas tase	-6,5%

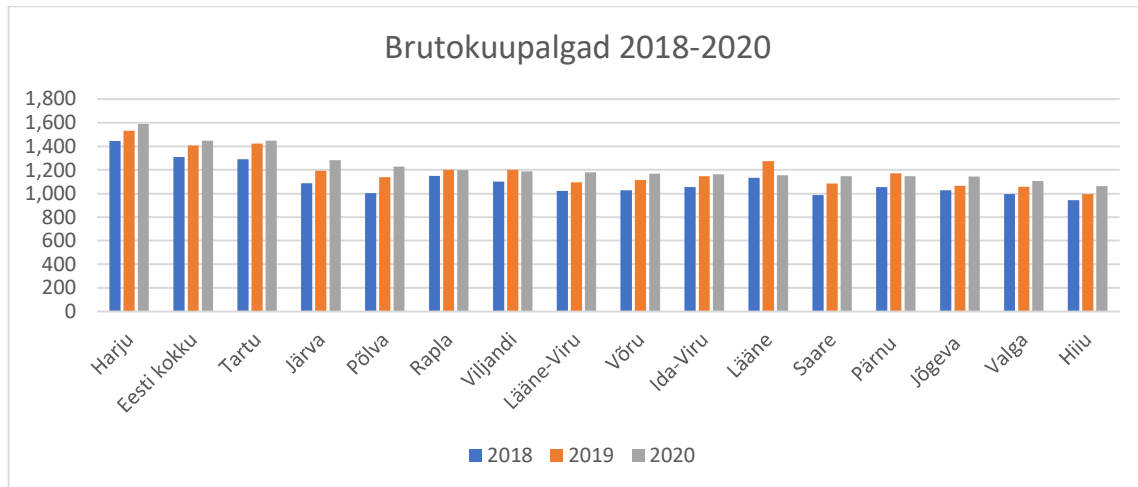
Palgad

Eesti brutokuupalgad on statistikaameti andmetel perioodil 2018-2020 tõusnud 10,5%. Maakondade lõikes suutis brutokuupalka kõige vähem kasvatada Lääne maakond (1,9%) ja kõige rohkem Põlva maakond (22,5%). Saare maakond oli palgatõusu osas üks suurima kasvuga piirkondi, kus brutokuupalk kasvas 16,3% 987 euro pealt 1148 euroni.

Joonis 15 Saare brutokuupalgad 2018-2020. Allikas: Statistikaameti andmete analüüs

Protsentuaalselt on kasv olnud tugev, aga mahajäämus Eesti keskmisega, mida veavad eest Harjumaa ja Tartumaa, on siiski suur. Harju maakonna keskmine brutokuupalk aastal 2020 oli 1588 ja Tartu maakonnas 1447 eurot. Ülejäänud maakonnad on suhteliselt võrdsel tasemel (1100-1199 eurot).

Ühendused

Saare maakonnas eripära võrreldes enamuste maakondadega Eestis on kahtlemata fakt, et tegemist on saarega ja sellest lähtuvalt on majanduse toimimiseks väga oluline kauba ja inimeste tõrgeteta liikumine. Saare maakond on mandri-Eestiga ühendatud läbi vee- ja õhustranspordi.

Suurimaks parvlaevaühenduste pakkujateks on TS Laevad (praamid.ee, Virtsu-Kuivastu liinid) ja Saaremaa Laevakompanii (Tuule liinid, Triigi-Sõru liinid). Aasta 2020 oli maailmas üldiselt erakordne pandeemia aasta ning see väljendus üsna ilmekalt ka laevaliikluses. Aasta esimeses pooles otsustas valitsus saared lukku keerata, mis tähendas erakordselt hõredat laevaliiklust. Oluline oli säilitada hädavajalike kaupade liikumine. Kui varasematel aastatel saab reisijate ja sõidukite mahu kasvu või kahanemist seostada edu või ebaeduga, siis 2020 aastal oli see otseselt tingitud piirangutest. Isegi peale piirangute eemaldamist oli nii siseturistide kui ka välituristide seisukoht reisimisse ebakindel. 2020 aasta reise arv Virtsu-Kuivastu liinil vähenes 6,2%. Vähenenud reise arv tõi kaasa reisijate veo vähenemise 20,6% ja sõidukite arv vähenes 9,9%.

Tabel 10 Parvlaeva ühendused 2018-2020. Allikas: TS Laevad OÜ majandusaasta aruanded

Parvlaeva ühendused ⁸			
	2018	2019	2020
Reise arv	20 876	21 010	20 118
Virtsu-Kuivastu	15 566	15 656	14 678
Rohuküla-Heltermaa	5 310	5 354	5 440
Reisijate arv	2 301 000	2 396 000	1 976 000
Virtsu-Kuivastu	1 703 000	1 774 000	1 409 000
Rohuküla-Heltermaa	597 000	622 000	567 000
Sõidukite arv	999 000	1 046 000	963 000
Virtsu-Kuivastu	735 000	769 000	693 000
Rohuküla-Heltermaa	263 000	277 000	270 000

⁸ TS Laevad OÜ majandusaasta aruanne 2019 ja 2020.

Saare maakond on võrreldes enamuste maakondadega Eestis eriline lennujaama olemasolu tõttu. Tähtis ei ole mitte ainult lennuühendus, vaid ka fakt, et lennuühendus on väga aktiivselt kasutatav. Aastal 2020 oli Kuressaare lennujaamaga seotud 2191 reisi, mis vedas 16 856 inimest.

Tabel 11 Reisijate arv kuude lõikes 2018-2020. Allikas: TS Laevad OÜ majandusaasta aruanded

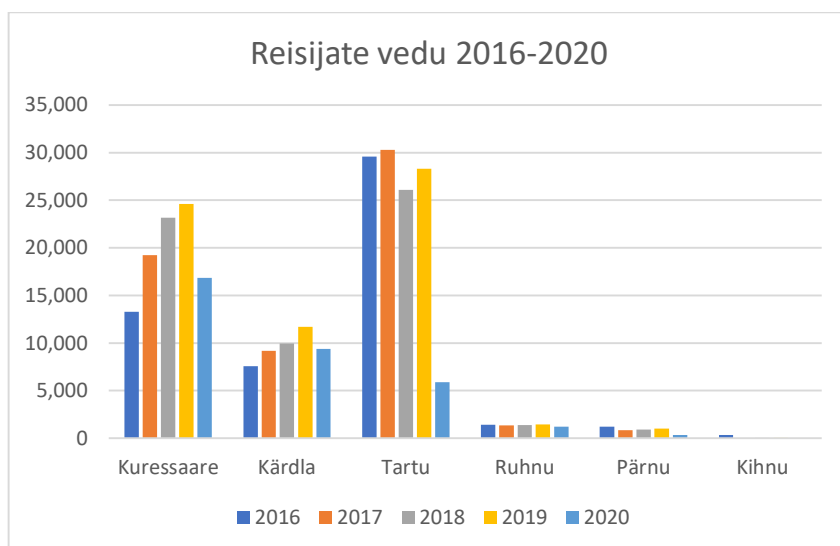
Reisijate arv kuude lõikes ⁹				
	2018	2019	2020	% muutus 19 vs 20
Jaanuar	1319	1459	1623	11,2%
Veebruar	1230	1395	1580	13,3%
Märts	1712	1915	696	-63,7%
Aprill	1564	2014		-100,0%
Mai	1730	1701	573	-66,3%
Juuni	1668	1807	1525	-15,6%
Juuli	5048	4974	2287	-54,0%
August	1989	2301	2035	-11,6%
September	1535	1613	1465	-9,2%
Oktoober	1784	1781	1745	-2,0%
November	2174	1994	1646	-17,5%
Detsember	1431	1663	1681	1,1%
Kokku	23184	24617	16856	-31,5%

Kindlasti aitas sellele kaasa varasema 18 kohalise lennuki asendamine suurema 48 kohalise lennukiga. Lennureiside poolest on suuremat absoluutarvu üle-eestiliselt ette näidata ainult Tallinna lennujaamal. Regionaalsetest lennujaamadest (Kuressaare, Kärdla, Tartu, Ruhnu, Pärnu, Kihnu) oli Kuressaare lennujaam kõige edukam (Joonis 17). Reisijate vedu on aastast 2016 kasvanud 26,9%. Arusaadavatel põhjustel oli 2020 aasta reisijate arv 31,5% väiksem, mis on 7756 reisijat vähem (Joonis 18).¹⁰

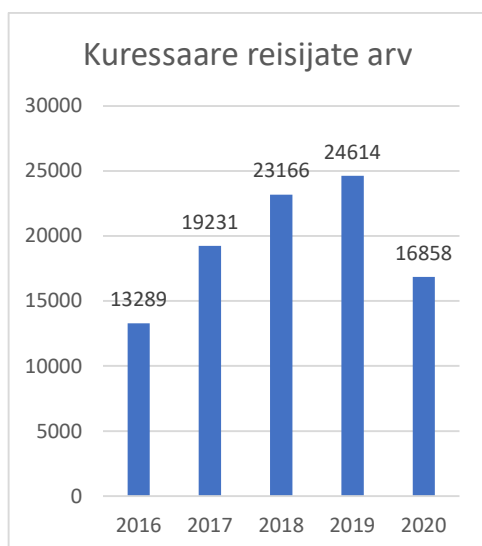
⁹ Kuressaare lennujaam 2020

¹⁰ Tallinna Lennujaama aastaaruanne 2020.

Joonis 17 Lennureisijate arv 2016-2020. Allikas: Tallinna Lennujaam

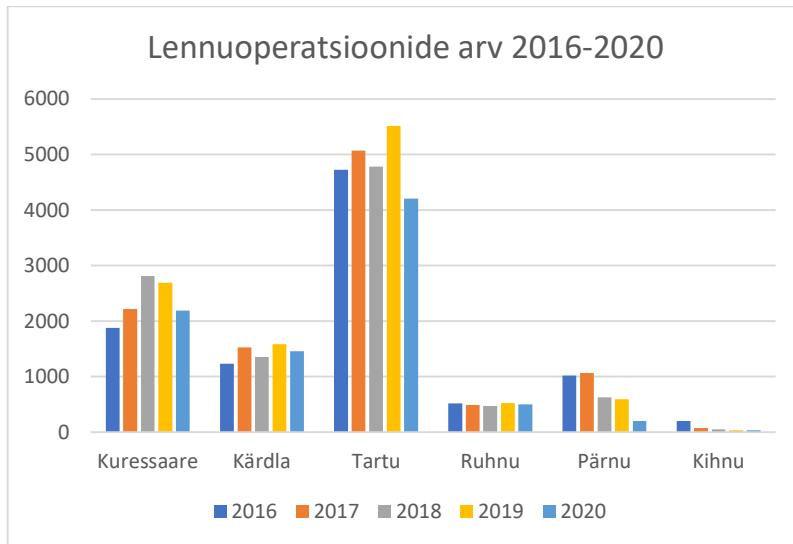
Joonis 18 Kuressaare lennujaama reisijate arv. Allikas: Tallinna Lennujaam

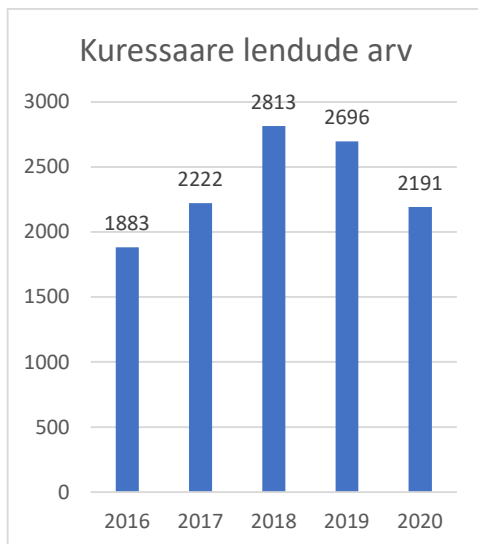
Lennuoperatsioone tehti regionaalsete lennujaamade võrdluses suhteliselt samas suurusjärgus. Mida andmeid tõlgendamisel on oluline teada on see, et lennuoperatsioonid on ka õppelennud. Just seetõttu on näiteks Tartu lennujaama reisijate arv täiesti kokku kuivanud (-79,3%), aga lennuoperatsioonide arv on endiselt kõrge (4206 lendu, joonis 19). Kuressaare lennujaam teenindas aastal 2020 18,7% vähem lende, mis on numbrites 505 ühikut vähem (joonis 20).¹¹

¹¹ Tallinna Lennujaama aastaaruanne 2020.

Joonis 19 Lennuoperatsioonide arv. Allikas: Tallinna Lennujaam

Joonis 20 Kuressaare lennuoperatsioonide arv. Allikas: Tallinna Lennujaam

Eesti majandus ja maakonna ettevõtluskeskkonna struktuur ja üldnäitajad

Eesti majandus

Aasta 2020 läheb kindlasti ajalukku kui erakordsete sündmuste aasta. Toimus haruldane ja suure mõjuga ootamatu sündmus, Covid 19 pandeemia, mille esinemist ei osatud ette näha või selle esinemistõenäosust peeti väga madalaks. Kuna tulevikuväljavaated olid ettevõtetele pigem konservatiivsed ja likviidsus madal, siis lükati edasi planeeritud suuremad investeerimisotsused. Et peatada koroonaviirusest tingitud majanduslangust algatati üks suurimaid majanduse päästeoperatsioone läbi ajaloo ja see õnnestus. Ettevõtetele pakkusid tuge nii raha- kui ka eelarvepoliitika, mis tagasid stabiilsed ja rahastamistingimused ja piisava likviidsuse. Eesti Pank¹² toob välja, et euroala majandus kannatas 2020 aasta esimeses pooles kokku 15,4%. Aasta teise poole alguses oli tänu nakatumisnäitajate vähenemisele ja toetusmeetmetele tavapärase tegevusega jätkata. Ettevõtlustegevuse jätkumine ja erinevad toetusmeetmed turgutasid majandust ja olgugi, et neljandas kvartalis piirangud uuesti karmimaks muutusid, oli 2020 aasta euroala langus vaid -6,8%. USA majandus langes -3,5% ja Hiina majandus kasvas 2,3%. Maailmamajanduse SKP langes -3,4%¹³.

Eesti ei jäänud samuti puutumata koroonaviirusest ja selle mõjust. Aasta esimeses pooles tehtud prognooside kohaselt olid ettevõtete väljavaated üsna negatiivsed ja räägiti majanduslangusest kuni 10%. Tegemist oli täiesti uue olukorraga ja sellega kaasnevat ebaselgust oli palju. Õnneks saadi viiruse levik aasta teise poole alguses kontrolli alla ja avati toetusmeetmed ettevõtetele (näiteks Töötukassa töötasu hüvitis, MESi meetmed, KredExi meetmed jne), kelle tegevus oli kõige enam viiruse leviku peatamisest tingitud piirangutega häiritud. Aasta kokkuvõttes langes Eesti SKP reaalkasv vaid 2,9%, mis on väga hea tulemus võrreldes teiste Euroopa riikidega. Näiteks Läti majandus langes 3,6%, Soome 2,8%, Prantsusmaa 8,1%, Saksamaa 4,9%, Hispaania 10,8%. Tervikuna langes Eesti majandus kaks korda vähem kui Euroopa keskmise¹⁴. Kindlasti ei mõjutanud kriis kõiki sektoreid võrdselt vaid oli valdkondi, kus ettevõtete käive ületas kriisieelset taset (info ja side, ehitus, töötlev tööstus) ja oli neid, kelle majandustulemused olid täiesti arusaadavatel põhjustel nõrgemad (majutus ja toitlustus, turismiteenused ja reisijatevedu, meelelahutus ja vaba aeg).

Sisemajanduse koguprodukt langes jooksevhindades 3,2% ja jooksevhindades oli 2020 sisemajanduse koguprodukt 26,8 miljardit eurot. Võrreldes 2019 aastaga vähenes SKP jooksevhindades 898 miljoni võrra. Saare maakonna SKP vähenes jooksevhindades 5,2% ja sisemajanduse koguprodukt vähenes 21 miljonit. Eesti tööstustoodangu mahuindeks (sesoonselt ja tööpäevade arvuga korrigeeritud) vähenes 5,9% ja ettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse vähenesid 346 miljoni euro ulatuses ehk 10,96% võrreldes 2019 aastaga. Kõige enam hoidis investeeringuid tagasi töötlev tööstus, kelle investeeringute maht vähenes 18,13% ehk 110 miljoni euro võrra. Teine suurem valdkond oli veondus ja laondus, kus investeeringud põhivarasse vähenesid 104 miljoni euro võrra, mis tähendas 26,68% vähem investeeringuid võrreldes 2019 aastaga. Oli ka sektoreid, kes suurendasid põhivara investeeringuid. Investeeringute mahul kasvas kõige enam põllumajandus, metsandus ja kalapüük 39 miljoni võrra ehk 12,11% ja veevarustus; kanalisatsiooni, jäätme- ja saastekäitlus 30 miljoni võrra ehk 47,68% võrreldes 2019 aastaga. Nagu eelpool mainitud oli investeeringute vähene maht selgelt seotud eelkõige suurest ebaselgusest lähituleviku suhtes.

¹² Eesti Panga 2020 aastaaruanne

¹³ World Bank - <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

¹⁴ MKM 2020. aasta majandusülevaade

Jaekaubandusettevõtete jaemüük kasvas Eestis 62,7 miljoni võrra. Kuigi kaubanduskeskused suleti, siis ettevõtted reageerisid muutustele väga kiiresti ja avati e-poodide ning kojuvedude võimalused. Tarbijahinnaindeks vähenes 0,4%, mis oli euroala üks suurimaid. Hindade languse põhjustasid kohalike omavalitsuste kehtestatud ajutised meetmed ning kütuse-, gaasi- ja elektriaktsiisi langetus. Teenuste hindu survestasid kriisi käigus raskemasse seisu sattunud turismiga seotud tegevusalad. Aasta kokkuvõttes odavnesid suuremal määral majutus, lennu- ja laevapiletid, kus hindade langus jäi 10-15% vahele. Samal ajal kui keskmine brutokuupalk kasvas 1407 euro pealt 1448 euron. Võib eeldada, et mõnevõrra soodsamad tarbekaubad ja teenused ning keskmise palga kasv mõjutasid jaekaubandusettevõtete tulemusi positiivselt. Seda ilmestab väga hästi Saare maakonna hulgi- ja jaekaubandusettevõtete ärikasumi kasv 30,3% võrreldes 2019 aastaga. Hulgi- ja jaekaubandus on konkurentsituult Saare maakonna suurim ettevõtlussektor, edestades järgmiseid peaaegu kahekordselt.

Ehitussektori mahud vähenesid 2020 aastal, kuid ei tulemus ei olnud nii dramaatiline nagu pandeemia alguses eeldati. Kriisi leevendamiseks suunas valitsus 100 miljonit eurot Kredexi kaudu eluasemete rekonstrueerimise meetmetesse. Statistikaameti andmetel vähenes ehitismahuindeks Eestis ja välismaal 11,2% ning müügitulu võrreldes 2019 aastaga vähenes 4,9%. Ehitushinnaindeks vähenes 0,4% ja selle taga oli vähenenud ehitusmaht. Ehitussektori lisandväärtus töötaja kohta 21 400 eurot. Saare maakonna ehitussektori tulemused ei eristunud oluliselt Eesti keskmistest näitajatest.

Põllumajandustoodang vähenes 2020 aastal vaid 2,3% võrreldes 2019 aastaga. Taimekasvatustoodang vähenes 8% samal ajal kui piimatoodang ja loomakasvatustoodangud jäid 2,3% ja 1% languse juurde vastavalt. Kõige enam torkab silma põllumajanduse aastastatistikast silma netolisandväärtuse vähenemine 32,5% ehk 44 miljonit ja ettevõtja tulu vähenemine 14,7% ehk 17,8 miljonit eurot. Saare maakonnas on põllumajandus stabiilselt ühe kõrgema lisandväärtus töötaja kohta näitajaga sektor, kuigi 2020. aastal langes see oluliselt (-14,4%). Valdonna osatähtsus Saare maakonna majanduses on suurem, kui Eestis keskmiselt ning antud positsioon on stabiilne. 2020. aastal suurenesid sektoris investeeringud ja langes kasumlikkus, mille valguses on mõistetav surve töötasudele ja viimaste kerge langus.

Turism ja majutus oli kindlasti üks suurimaid kannatajaid aastal 2020 sektorite lõikes. Piiriüleste liikumispääsude tõttu jäi Eesti majandusel saamata 1,3 mld eurot turismitulu. Majutatud turistide arv vähenes 52%. Sõitjate vedu vähenes 221,9 miljoni sõitja pealt 144,9 sõitja peale, mis on 22% vähem kui 2019 aastal. Väga sarnaselt on vähenenud reisiteenuste ost mitteresidentidelt ja majutatud turistide arv välismaalaste hulgas, kus mõlemad sektorid kaotasid 70% oma 2019 aasta tulemusest, võrdluseks 2009. aasta majanduskriisi ajal ainult 4%¹⁵. Kuna Eestis ja Saaremaal on välituristid enamuses, siis mõjutas koroonakriis majutuse ja toitluse sektorit kõige valuselt. Netokäive ja lisandväärtus kukkusid umbes kolmandiku võrra ning täpselt sama seis oli ka Eestis tervikuna. Riigi poolt loodi sektori ettevõtetele mitmeid toetusmeetmeid, kuid need polnud piisavad järsu kukkumise ärahoidmiseks. Saare maakonnas olid majutus ja toitlustus sektori ettevõtted sunnitud loobuma ligi neljandikust oma tööjõust, kuid olenemata sellest ei suudetud kahjumit aasta lõpus vältida. Õnneks kompenseeris välituristide puudust mõnevõrra aktiveerunud siseturism, kuid aasta kokkuvõttes olid tulemused siiski kehvad.

¹⁵ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

Töötlev tööstus on Eesti üks suurimaid tööandjaid – iga viies inimene töötab töötlevas tööstuses. See näitaja on EL riikide seas üks kõrgemaid. Töötlev tööstus on tugevasti sõltuv välisturgudest ja pandeemia algus oli ettevõtetele üsna keeruline. Meie peamised eksporditurud on Soome ja Rootsi ning hästi toimiv kaubavahetus nende riikidega on sektorile ja Eesti majandusele tervikuna olulisel tähtsusega. Saare maakonna töötleva tööstuse peamised ekspordi sihtriigid on Soome, Saksamaa ja Rootsi.

Tööstustoodangu maht vähenes valdavalt kõikide tegevusvaldkondade lõikes. Kõige enam vähenes masinate ja seadmete remont ja paigaldus (25,5%), nahktoodete tootmine (24,8%), kütteõlide tootmine (22,7%), muude transpordivahendite tootmine (20,8%). Hüppelise kasvu tegi kemikaalide ja keemiatoodete tootmine, mis on koroonakriisi arvestades väga hea näitaja. Paljud ettevõtted suutsid kiiresti uuele olukorrale reageerida ja vastata suurenenud nõudlusele teatud toodetele. Lisaks keemiatoodetele tegi hea tulemuse paberi ja pabertoodete tootmine, mis kasvatas tootmiskahtu 7,1% ning puidutöötlemine ja puittoodete tootmine kasvas 5,1%. Eesti töötlev tööstus on väga inimkapitali mahukas ja üha kiiremini kasvavad palgad sunnivad ettevõtteid tootlikkust kasvutama, et säilitada oma konkurentsivõimet. Seda tehakse läbi investeringute põhivarasse, protsessidesse, teadus- ja arendustegevustesse ja inimestesse.¹⁶

Saare maakonna suurima käibega töötleva tööstuse valdkond on toiduainete- ja joogitootmine. Sektori ettevõtete netokäive on perioodil 2017-2019 ulatunud üle 100 miljoni euro, kuid viimastel aastatel on see olnud kerges languses. 2020. aasta oli sektorile ka Eestis tervikuna keeruline, sest seda kimbutasid katkestused tarneahelates ja asutuste sisesed koroonakolded¹⁷.

2020. aastal pöördus sektori lisandväärtuse langustrend Saare maakonnas kasvaks ning seda eelkõige ärikasumi olulise suurenemise tõttu. 2019. aasta oli sektori ettevõtetele kasumlikkuse seisukohast raske aasta, kuna kolm suurimat ettevõtet lõpetasid aasta kahjumiga. Sektori töötajate arv on olnud stabiilne ja keskmine töötasu on stabiilselt kasvanud, kuid kasvutempo jääb selgelt alla sektorite keskmisele. Investeringud põhivarasse on aastast aastasse püsinud sarnases mahus ja märkimisväärseid tõuse ega languseid pole võimalik täheldada.

Väga hea tulemuse tegi eksport, kus 2020 aasta tulemus vähenes vaid 0,6% võrreldes 2019 aastaga¹⁸. Peamised eksporditüübid on kommunikatsiooni ja sideseadmed, õlid jm tooted kivisöetõrvast, rafineeritud naftatooted, monteeritavad ehitised ja sõiduautod. Import vähenes 6% võrreldes 2019 aastal tulemusega. Peamised imporditüübid on rafineeritud naftatooted, sõiduautod, kommunikatsiooni ja sideseadmed, pakendatud ravimid ja õlid jm tooted kivisöetõrvast.

Saare maakonna ekspordimaht oli Eesti tugeva tulemuse valguses veel erakordselt positiivne – 2020. aastal suurenes maakonna ettevõtete eksport 4,6% ning samuti paranes ekspordi suhe kogukäibesse. Samuti vähenes kergelt ekspordi osakaal ettevõtete müügitulust.

Eesti eksportis 2020. aastal kaupu ja teenuseid kokku 184 riiki ja imporditi 143 riigist¹⁹. Saaremaa ettevõtted eksportisid oma toodangut ja teenuseid samal perioodil 44 sihtriiki, mis on ühe võrra

¹⁶ Sektorite ülevaade on koostatud MKM 2020. aasta majandusülevaate, Eesti Panga 2020 aastaaruannete ja Äriregistri andmete analüüsi põhjal.

¹⁷ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

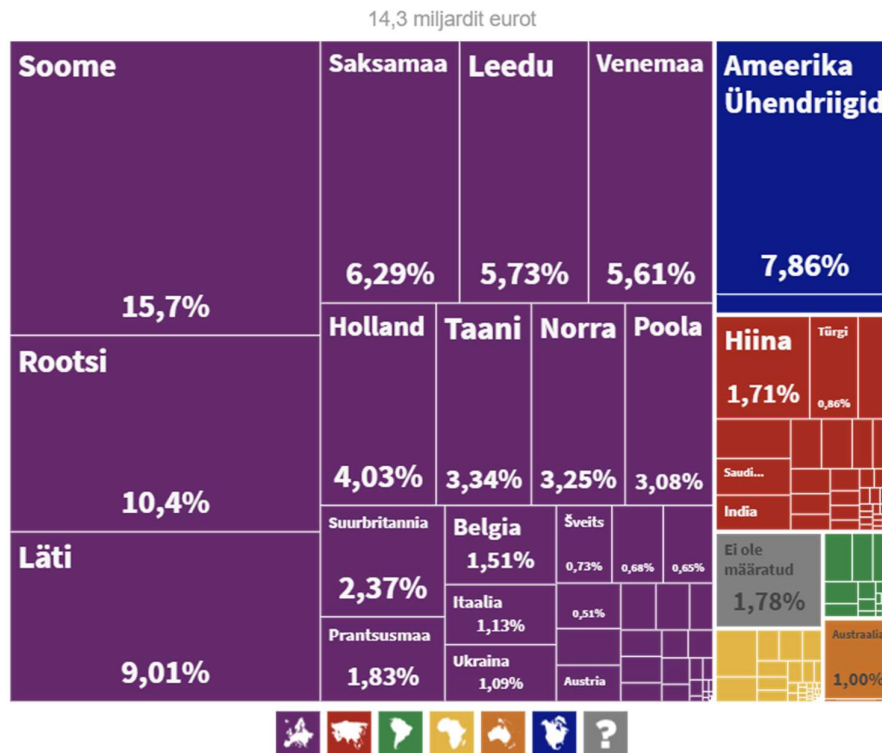
¹⁸ Eesti Panga aastaaruanne 2020

¹⁹ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

vähem, kui 2019. aastal²⁰. Sarnaselt Eestile tervikuna on ka Saare maakonna ettevõtete ekspordipartnerid üsnagi kontsentreerunud, ligi 2/3 ekspordimahust moodustavad Soome, Saksamaa ja Rootsi. Kui antud kolm riiki on aastast-aastasse olnud maakonna ettevõtete jaoks peamised ekspordi sihtriigid, siis ülejäänud ekspordipartnerid on olnud suhteliselt muutlikud. Nende seas on oma koha kinnitanud näiteks selliseid kaugemal asuvad riigid nagu Jaapan ja Hiina. 2020. aastal oli suuruselt neljas eksporditurg esmakordselt Omaan ja seda tänu ettevõttele Baltic Workboats AS.

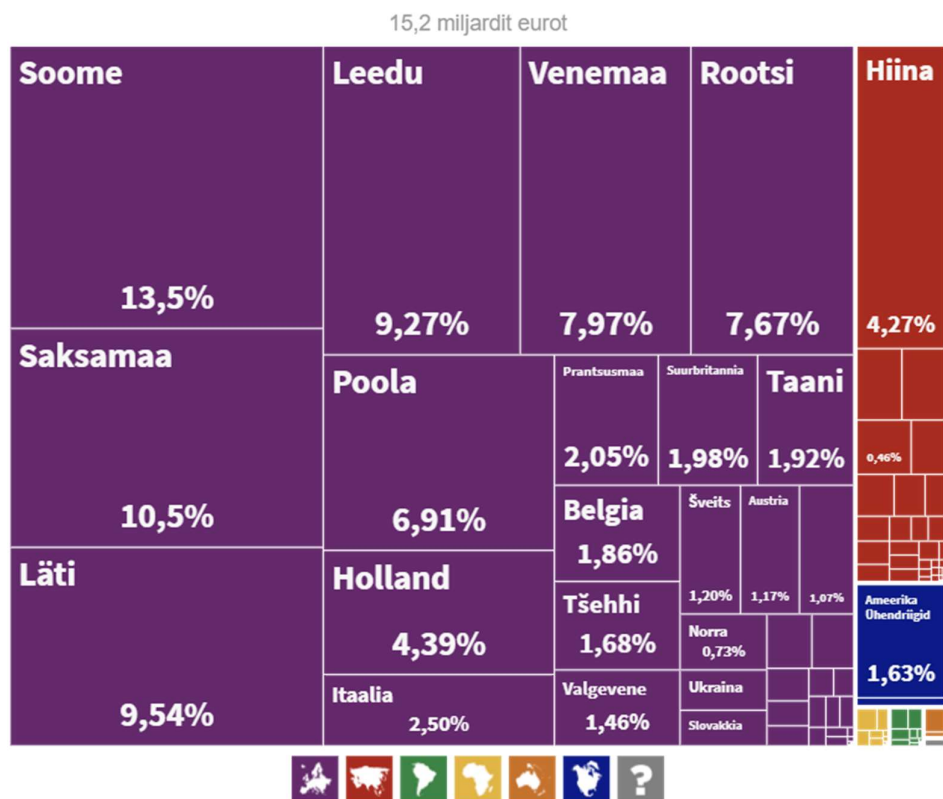
Eesti peamised ekspordi sihtriigid on Soome (2,24 miljardit eurot), Rootsi (1,49 miljardit eurot), Läti (1,29 miljardit eurot), Ameerika Ühendriigid (1,12 miljardit eurot) ja Saksamaa (900 miljonit eurot).

Joonis 21 Eksport. Allikas: valiskaubandus.stat.ee

Impordi langust mõjutasid kõige enam transpordivahendite, mineraalsete toodete ning masinate ja seadmete (sh elektriseadmete) sisseveo vähenemine. Eesti toodang sõltub väga palju imporditud tootmissisenditest, mistõttu liiguvad eksport ja import üldjuhul samas suunas. Üldine kaubandusaktiivsus peaks 2021. aastal taastuma või isegi suurenema, kasvatades nii Eesti ekspordi kui ka impordi. Import suureneb tänu tootmiseks vajalike sisendite sisseveo suurenemisele, investeerimisaktiivsuse kiirenemisele ja ka sisenõudluse kasvule (MKM). Impordi peamised päritoluriigid on Soome (2,05 miljardit eurot), Saksamaa (1,59 miljardit eurot), Läti (1,45 miljardit eurot), Leedu (1,4 miljardit eurot) ja Venemaa (1,21 miljardit eurot).

²⁰ Kuna majandusaasta aruannetes ei ole ettevõtetal kohustust ekspordi sihtriikide nimesid deklareerida (nt on lubatud nimetada “muud Euroopa Liidu riigid”), siis võib, aga ei pruugi, see number olla suurem.

Majanduse üldnäitajad

Tabel 12 Majanduse üldnäitajad. Allikas: Statistikaameti ja Äriregistri andmete analüüs

Eesti majanduse üldnäitajad				Saare majanduse üldnäitajad		
Aasta	2019	2020	% muutus	2019	2020	% muutus
SKP jooksevhindades (miljonit)	27 732	26 835	-3,2%	409	388	-5,2%
SKP elaniku kohta	20 901	20 184	-3,4%	12 353	11 712	-5,2%
Ettevõtluse käive (miljonit)	72 490	-	-	706	710	0,6%
Eksport (miljonit)	14 382	14 286	-0,7%	190 157	198 909	4,6%
Keskmine palk	1 407	1 448	2,9%	1 082	1 148	6,1%
Tööhõive määr	68,4%	66,7%	-2,5%	65,5%	69,8%	6,6%
Lisandväärtus kokku (miljonit)	15 870	-	-	206	220	6,7%
LV töötaja kohta		-	-	25 121	27 263	8,5%
3. taseme haridusega	292 000	-	-	4 300	-	-

Saare maakonna majanduse ettevõtlussektorite üldnäitajad

Sarnaselt Eestile tervikuna, ei olnud ka Saare maakonna ettevõtlussektorite 2020. aasta tulemused niivõrd tugeva negatiivse surve all, nagu mujal maailmas. Selle peamiseks põhjuseks on maakonna ettevõtete peamiste kaubanduspartnerite tugevus ja vastupidavus – nii Soomes, Rootsis kui ka Saksamaal kahanes SKP keskmisest vähem²¹.

Kuigi Saare maakonna ettevõtluse kogukäive püsis stabiilsena, kasvades 2019. aastaga võrreldes 0,6%, siis erinevaid sektoreid detailsemalt vaadates 2020. aastat kindlasti stabiilseks nimetada ei saa. Saare maakonna majandust vedas 2020. aastal töötlev tööstus, mille osatähtsus Saare maakonna lisandväärtusest püsis ülejäänud Eestiga võrreldes rohkem kui kaks korda kõrgemal tasemel (33,4% vs 14,4%). Hulgi- ja jaekaubandus jätkas stabiilset positiivset trendi ning kasvas kolmandat aastat järjest keskmisest oluliselt kiiremini. Hulgi- ja jaekaubanduse suure kasvu taga on kindlasti suhteliselt leebed siseriiklikud piirangud majandustegevusele ja inimeste liikumisele. Tugev aasta oli pärast 2019. aasta suurt langust metallitoodete ja muude transpordivahendite tootmisel. Puidu- ja mööblitööstus jätkas stabiilset kasvutrendi ja oli samuti üks suurima kasvuga sektoritest. Neile lisaks näitasid olulist kasvu veel info ja side ning tekstiilitööstus, kuid nende osatähtsus maakonna majanduses on pigem väike. Arusaadavatel põhjustel oli 2020. aasta raske just majutus ja toitlustus sektorile, mis langes ligi kolmandiku.

Saare maakonna ettevõtlussektorite viimase 5 aasta käivate dünaamika on väljatoodud tabelis 13. Detailsemalt on ettevõtlussektorite finantsnäitajate dünaamikat analüüsitud järgnevas peatükis, kuid mõningad seletused äkiliste kõikumiste kohta:

- 2016. aastal toimus sektoris oluline muudatus, kui senini parvlaevaühendust korraldanud ettevõtte Saaremaa Laevakompanii asendus ettevõttega TS Laevad OÜ, mis pole enam Saare maakonda registreeritud
- Aastatel 2017-2018 oli ettevõtte Reta Puit OÜ põhitegevusalaks metsamajandus ja ülejäänud aastatel hulgi- ja jaekaubandus, mis seletab olulisi kõikumise mõlema sektori näitajates

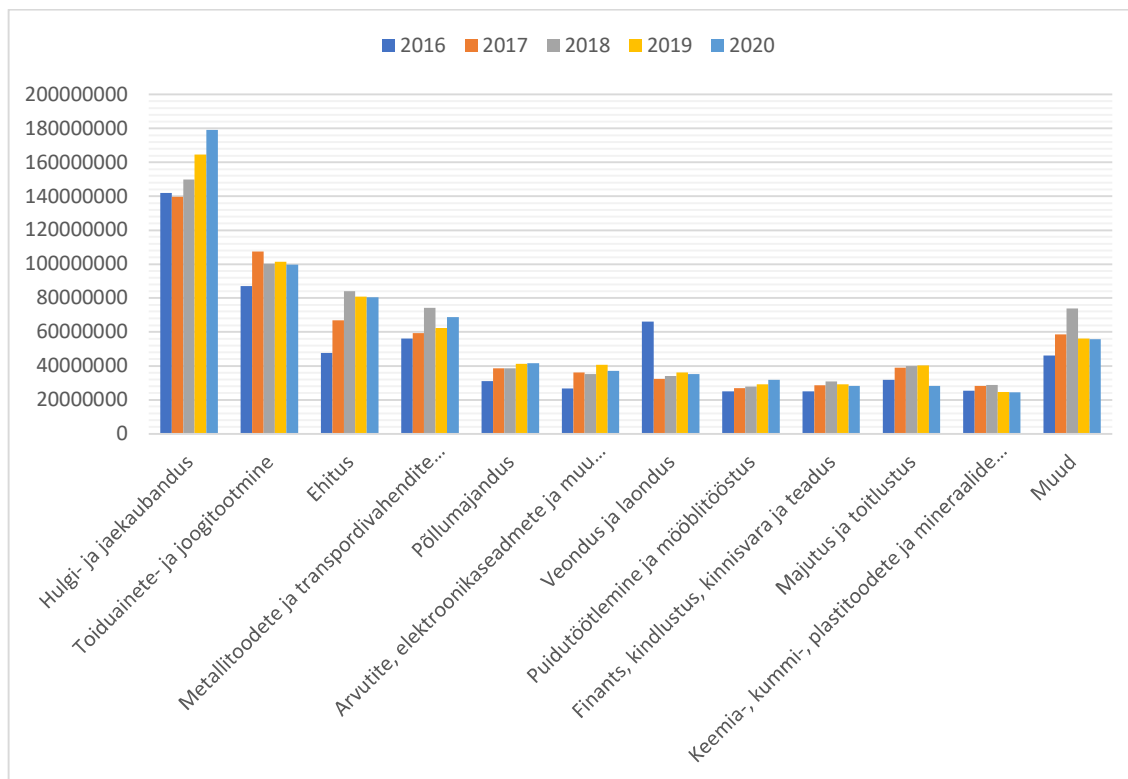
Jooniselt 23 on näha, et hulgi- ja jaekaubandus moodustas Saare maakonna ettevõtluse käibest 25% ja see osatähtsus kasvab. Töötleva tööstuse suurim sektor, toiduainete- ja joogitootmine, moodustas kogukäibest 14% ning metallitoodete ja transpordivahendite tootmine 10%. Nende vahele mahtus 2020. aastal ehitus 11% osatähtsusega. Arusaadavatel põhjustel oli suurim langeja 2020. aastal majutus ja toitlustus.

²¹ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

Tabel 13 Saaremaa ettevõtete müügitulu aastatel 2016-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs.

Valdkond	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019- 2018	Muutus 2020- 2019
Kogusumma	609 820 542	661 587 258	717 603 859	706 225 214	710 258 998	-1,5%	0,6%
Hulgi- ja jaekaubandus	141 948 399	139 724 400	150 006 108	164 607 855	179 097 143	9,7%	8,8%
Toiduainete- ja joogitootmine	87 011 854	107 349 748	100 219 409	101 346 337	99 820 010	1,1%	-1,5%
Ehitus	47 675 385	67 010 867	84 000 048	80 795 479	80 468 420	-3,8%	-0,4%
Metallitoodete ja transpordivahendite tootmine	56 069 517	59 383 485	74 152 440	62 299 965	68 650 605	-16,0%	10,2%
Põllumajandus	31 003 186	38 495 033	38 561 048	41 147 960	41 575 132	6,7%	1,0%
Arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine	26 763 250	36 053 719	35 124 670	40 667 471	37 094 626	15,8%	-8,8%
Veondus ja laondus	66 084 368	32 423 935	34 025 657	36 134 216	35 293 596	6,2%	-2,3%
Puidutöötlemine ja mööblitööstus	24 937 433	26 849 144	27 791 436	29 178 574	31 775 284	5,0%	8,9%
Finants, kindlustus, kinnisvara ja teadus	24 839 635	28 611 429	30 831 157	29 155 537	28 129 003	-5,4%	-3,5%
Majutus ja toitlustus	31 813 753	38 960 703	39 972 556	40 295 464	28 102 412	0,8%	-30,3%
Keemia-, kummi-, plastitoodete ja mineraalide tootmine	25 392 997	28 054 925	28 757 314	24 519 519	24 369 895	-14,7%	-0,6%
Haridus, tervishoid, kunst, vaba aeg ja muu	10 003 527	11 228 068	12 100 971	13 439 786	14 415 670	11,1%	7,3%
Elekter, gaas, vesi, jäätmed, mäetööstus	13 520 701	11 064 522	11 300 321	11 932 647	12 120 277	5,6%	1,6%
Haldus ja abitegevused	6 829 826	8 050 279	9 602 306	9 437 053	7 251 781	-1,7%	-23,2%
Info ja side	5 241 628	5 464 385	6 196 064	5 896 548	6 902 595	-4,8%	17,1%
Tekstiilitööstus	3 898 347	4 013 280	4 210 265	5 386 703	6 286 298	27,9%	16,7%
Metsamajandus	4 442 559	16 577 355	26 969 710	6 263 394	5 247 583	-76,8%	-16,2%
Kalapüük ja vesiviljelus	2 344 177	2 271 981	3 400 405	3 720 706	3 585 037	9,4%	-3,6%
KOKKU TÖÖTLEV TÖÖSTUS	224 073 398	261 704 301	270 255 534	263 398 569	267 996 718	-2,5%	1,7%
Töötleva tööstuse osakaal	36,74%	39,56%	37,68%	37,30%	37,74%		

Joonis 23 Saaremaa olulisemate sektorite käive 2020. aastal. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

Saaremaa ettevõtetes hõivatud inimeste arv

Tabel 14 näitab Saare maakonna erinevate sektorite ettevõtetes hõivatud inimeste arvu aastatel 2016-2020. Antud perioodi jooksul on enamikes sektorites toimunud olulised muudatused.

Keskmiselt suurimat töötajate arvu kasvu võis täheldada eelkõige aastatel 2018-2019 ning 2020. aastal kasv aeglustus või isegi pöördus languseks.

Tabel 14 Erinevates sektorites hõivatute arv aastatel 2016-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

Valdkond	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2020-2016
Hulgi- ja jaekaubandus	1 111	1 038	1 036	1 074	1 107	-0,4%
Ehitus	823	871	989	1011	998	21,3%
Majutus ja toitlustus	882	1 047	1 040	1 019	785	-11,0%
Toiduainete- ja joogitootmine	811	789	735	748	750	-7,5%
Metallitoodete ja transpordivahendite tootmine	650	706	759	783	711	9,4%
Veondus ja laondus	705	500	506	502	522	-26%
Puidutöötlemine ja mööblitööstus	402	431	431	425	457	13,7%
Finants, kindlustus, kinnisvara ja teadus	410	486	444	459	430	4,9%
Keemia-, kummi-, plastitoodete ja mineraalide tootmine	480	497	499	438	397	-17,3%
Põllumajandus	365	372	390	372	392	7,4%
Haridus, tervishoid, kunst, vaba aeg ja muu	286	308	313	310	326	14,0%
Arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine	268	302	305	325	316	17,9%
Tekstiilitööstus	150	166	181	186	199	32,7%
Haldus ja abitegevused	169	183	191	189	195	15,4%
Info ja side	107	108	144	118	149	39,3%
Elekter, gaas, vesi, jäätmed, mäetööstus	165	111	111	109	114	-30,9%
Metsamajandus	59	93	124	67	71	20,3%
Kalapüük ja vesiviljelus	46	49	57	61	60	30,4%
Kokku	7 889	8 075	8 255	8 196	7 979	1,1%

Allolev tabel näitab, et paljudes Saare maakonna ettevõtlussektorites kasvas 2020. aastal keskmine palk endiselt kiires tempos. Siiski aeglustus 2020. aastal, võrreldes eelnevate aastatega, palkade kasvutempo oluliselt ning mitmes sektoris võis täheldada isegi keskmise sissetuleku langust.

Tabel 15 Saaremaa keskmine palk sektorite lõikes aastatel 2016-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

Valdkond	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2020-2019
Elekter, gaas, vesi, jäätmed, mäetööstus	1109	1197	1243	1307	1448	10,8%
Metallitoodete ja	1037	1144	1303	1287	1337	3,9%

transpordivahendite tootmine						
Keemia-, kummi-, plastitoodete ja mineraalide tootmine	959	1025	1105	1122	1173	4,5%
Toiduainete- ja joogitootmine	910	1027	1070	1131	1159	2,5%
Arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine	921	932	981	1082	1090	0,7%
Veondus ja laondus	1159	894	991	1113	1090	-2,1%
Ehitus	811	900	962	1065	1089	2,3%
Info ja side	942	1015	986	962	1086	12,9%
Põllumajandus	820	942	957	1046	1029	-1,6%
Puidutöötlemine ja mööblitööstus	805	870	916	1030	1029	-0,1%
Finants, kindlustus, kinnisvara ja teadus	750	876	918	997	1020	2,3%
Hulgi- ja jaekaubandus	770	820	875	949	994	4,7%
Haridus, tervishoid, kunst, vaba aeg ja muu	784	739	799	882	950	7,7%
Kalapüük ja vesiviljelus	681	743	805	839	886	5,6%
Majutus ja toitlustus	742	735	771	794	856	7,8%
Tekstiilitööstus	627	680	652	793	826	4,2%
Haldus ja abitegevused	797	847	1124	935	793	-15,2%
Metsamajandus	601	894	867	770	761	-1,2%

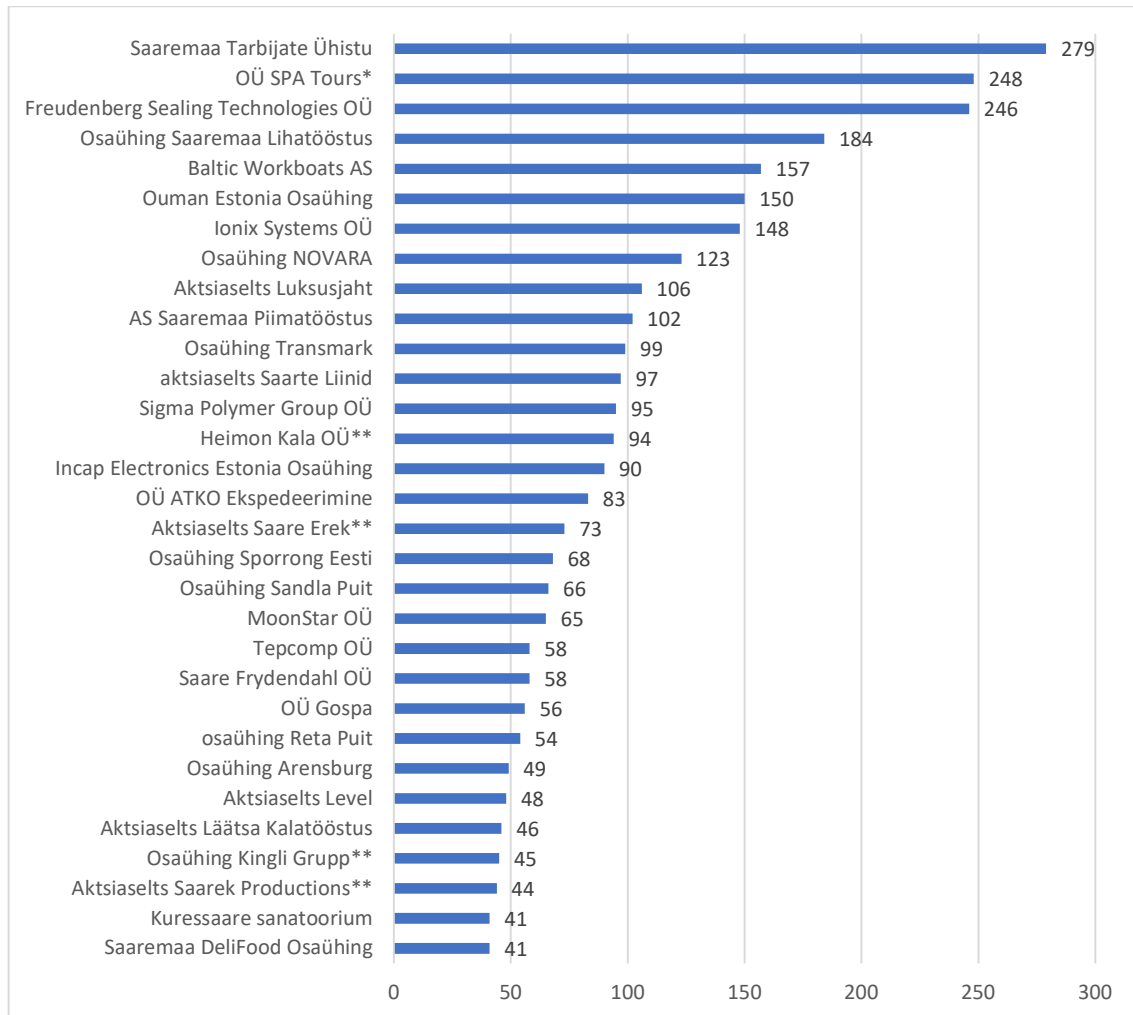
Suurimad tööandjad ja suurimate käivetega ettevõtted

Saare maakonna suurimad erasektori tööandjad on kajastatud joonisel 24. Suurimate töötajate arvuga ettevõtted on Saaremaa Tarbijate Ühistu (279), OÜ SPA Tours (248), Freudenberg Sealing Technologies OÜ (246), Osaühing Saaremaa Lihatööstus (184) ja Baltic Workboats AS (157). Kõigi ülal nimetatud ettevõtete töötajate arv on alates 2017-2018 aastatest märkimisväärses languses ning neist kõige enam, ligi ühe kolmandiku, on langenud OÜ SPA Tours töötajate arv. Kümne suurima tööandja seast on perioodil 2016-2020 näidanud stabiilset kasvu Osaühing NOVARA. AS Saaremaa Piimatööstus, Aktsiaselts Luksusjaht ja Ouman Estonia Osaühing töötajate arv on püsinud samal perioodil stabiilsena.

2020. aastal töötas Saaremaa 31 suurima töötajate arvuga ettevõttes kokku 3113 inimest, mis on 39% kogu erasektori töötajaskonnast. Võrreldes 2020. aasta andmeid viie aasta taguse perioodiga on täheldatav erinevus, et töötajaskonna kontsentreeritus suurettevõtetes on vähenenud. Samas ei ole seda hetkel veel kindlasti võimalik trendiks nimetada, sest väga ulatuslikult on antud vähenemist mõjutanud 2020. aasta „erilisus“ ja töötajaskonna vähenemine just Saare maakonna viies suurimas ettevõttes.

Majandusaasta aruannete analüüsi järgi oli 2020. aastal Saare maakonnas 3383 ettevõtet. Suurettevõtteid (töötajate arv üle 250) oli 1, keskmise suurusega ettevõtteid 23 (töötajate arv 50-249), väikeettevõtteid 119 (10-49 töötajat) ja mikroettevõtteid 1380 (1-9 töötajat). Ülejäänud ettevõtetel töötajad puudusid.

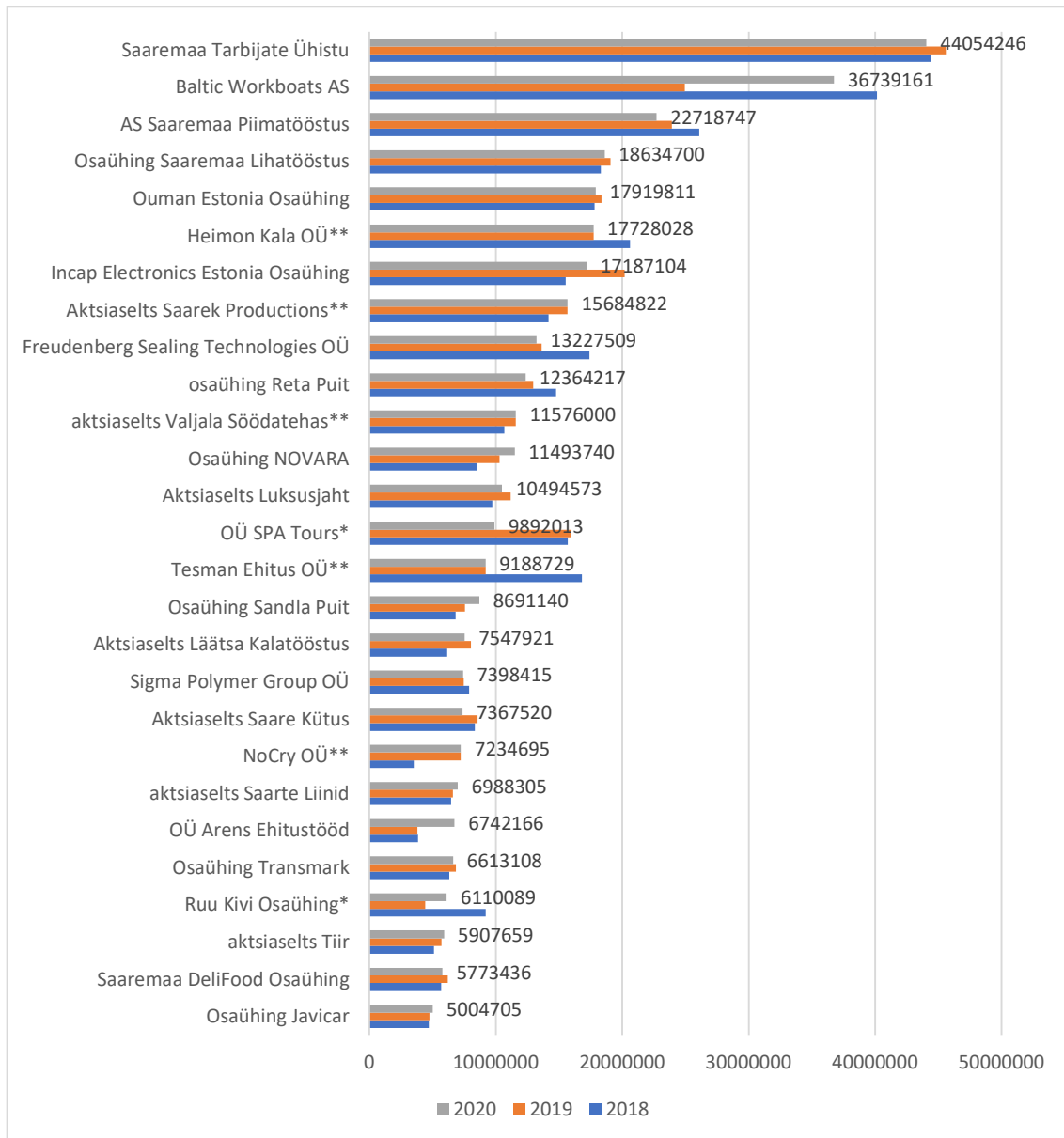
Joonis 24 Saaremaa suurimad ettevõtted töötajate arvu järgi 2020. aastal. * tähistatud ettevõtete peamine tegevuskoht on väljaspool Saare maakonda. ** tähistatud ettevõtete andmed tuletatud 2019. aasta majandustulemuste põhjal, kuna viimase perioodi aruanne puudub. Allikas: Äriregistri andmete analüüs.

2020. aastal oli Saare maakonnas 27 ettevõtet, kelle käive ulatus üle 5 miljoni euro. Joonisel 25 on väljatoodud nende ettevõtete käibed aastatel 2018-2020. Suurima käibega ettevõtte Saare maakonnas oli 2020. aastal jätkuvalt Saaremaa Tarbijate ühistu, kelle käive oli 44 miljonit. Suuruselt järgmine on Baltic Workboats AS, kelle käive taastus 2019. aasta suurest langusest ja küündis 2020. aastal taas üle 36 miljoni euro. Suuruselt järgmiste käivetega ettevõtted olid 2020. aastal AS Saaremaa Piimatööstus, OÜ Saaremaa Lihatoöstus ning Ouman Estonia Osaühing, kelle käibed on püsinud stabiilsed.

Joonisel 25 kajastatud ettevõtted moodustasid 2020. aastal 49,3% kogu maakonna ettevõtluse käibest ning 10 suurimat 30,4% kogukäibest.

Joonis 25 Saaremaa suurimad ettevõtted müügitulu järgi 2020. aastal. * tähistatud ettevõtete peamine tegevuskoht on väljaspool Saare maakonda. ** tähistatud ettevõtete andmed tuletatud 2019. aasta majandustulemuste põhjal, kuna viimase perioodi aruanne puudub. Allikas: Äriregistri andmete analüüs.

Saare maakonna majandussektorite lisandväärtus

Enamike Saare maakonna ettevõtlussektorite lisandväärtus kasvas 2020. aastal. Suurimaks lisandväärtuse loojaks Saare maakonnas on viimaste aastate jooksul kujunenud Hulgi- ja jaekaubanduse sektor, mille kasvu on peamiselt vedanud ärikasumi suurenemine ja vähemal määral ka tööjõukulude kasv. Suurimate sektorite seas olid 2020. aastal olulisemateks töusjateks finants, kindlustus, kinnisvara ja teadus ning toiduainete- ja joogitootmine. Loodav lisandväärtus jaguneb Saare maakonnas sektorite vahel väga ühtlaselt, mis iseloomustab majanduse laiapõhjalisust.

Tabel 16 Lisandväärtus²² Saaremaal erinevate sektorite lõikes aastatel 2018-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

Valdkond	2018	2019	2020	Muutus 2020-2019
Hulgi- ja jaekaubandus	21196238	24627815	27446961	11,4%
Ehitus	22509864	24207316	23605452	-2,5%
Metallitoodete ja transpordi- vahendite tootmine	23347540	23029890	22070401	-4,2%
Finants, kindlustus, kinnisvara ja teadus	14701924	15004918	18621659	24,1%
Toiduainete- ja joogitootmine	1657672	16478196	18591854	12,8%
Veondus ja laondus	14560233	15644742	17050708	9,0%
Põllumajandus	12945311	15909588	16197794	1,8%
Majutus ja toitlustus	16291525	16631021	11610835	-30,2%
Puidutöötlemine ja mööblitööstus	8165075	9783350	10638046	8,7%
Keemia-, kummi-, plastitoodete ja mineraalide tootmine	11670293	9728573	10008226	2,9%
Arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine	6035548	7846415	8735471	11,3%
Elekter, gaas, vesi, jäätmed, mäetööstus	5978845	7018106	8401186	19,7%
Haridus, tervishoid, kunst, vaba aeg ja muu	6145329	6275959	7503653	19,6%
Metsamajandus	7742899	2042690	6701410	228,1%
Haldus ja abitegevused	5132987	4233814	3698929	-12,6%
Info ja side	2677657	2992197	3600444	20,3%
Tekstiilitööstus	2312194	2862033	3424853	19,7%
Kalapüük ja vesiviljelus	1558746	1559320	1779539	14,1%
Kokku	184 629 880	205 875 943	219 687 421	6,7%

Saare maakonnas moodustasid 2020. aastal tööjõukulud kogulisandväärtusest 61,6%, mis on ülejäänud Eestiga võrreldes kõrge määr, kuid võrreldes 2019. aastaga on selle olulisus langenud. Seda eelkõige ärikasumi kasvu tõttu, mille osatähtsus kasvas 2019. aasta 17,6%lt 2020. aastaks 20,7%le.

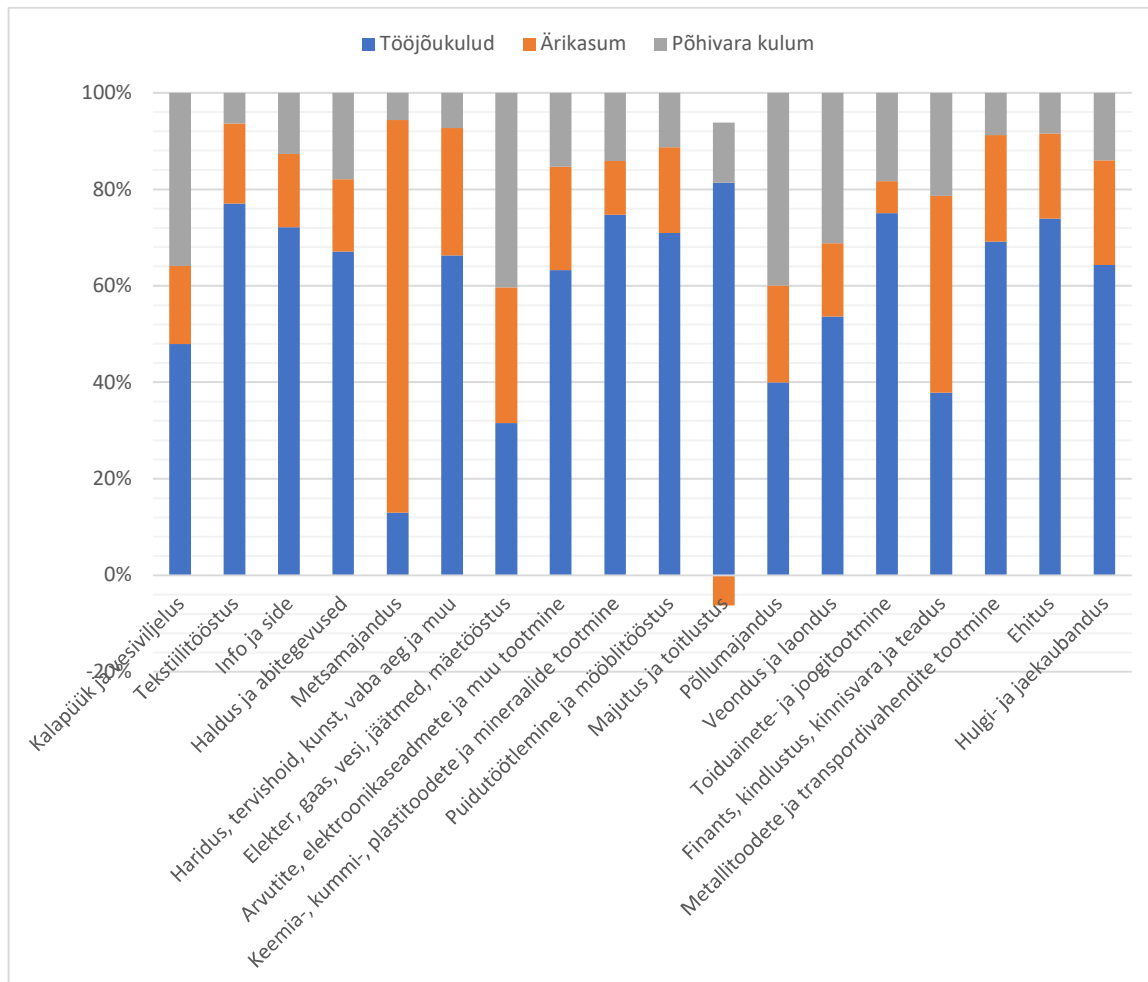
Joonis 26 järgi on näha, et tööjõukulude osakaal on kõige kõrgem majutus ja toitlustus, tekstiilitööstus, toiduainete- ja joogitootmine ja ehituse valdkondades. Majutus ja toitlustus ning toiduainete- ja joogitootmise sektorite ärikasum on võrreldes tööjõukuludega ka väga väike, mis kesk-pikas perspektiivis annab põhjust muretsemiseks. Ettevõtluse eesmärgiks on eelkõige toota

²² Antud analüüs on läbivalts lisandväärtuse arvutuse valemiks: Lisandväärtus = Ärikasum + Tööjõukulud + Põhivara kulum

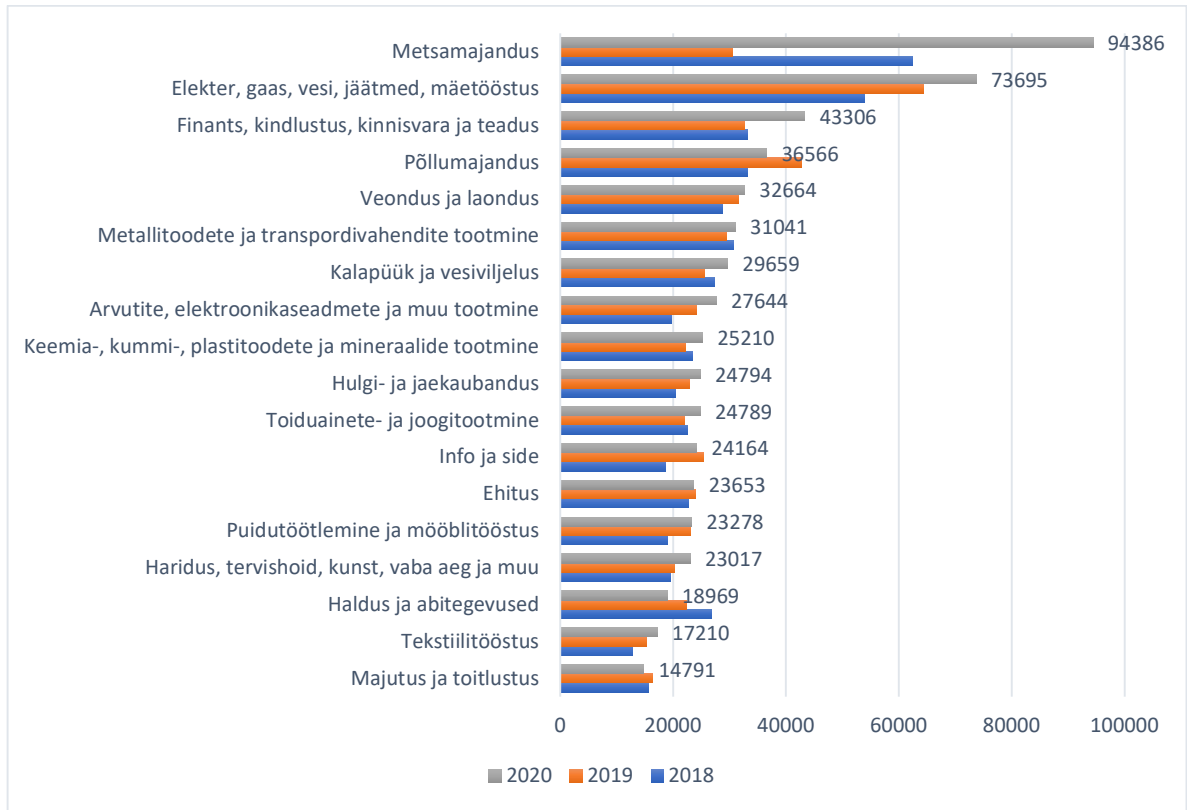
kasumit, mille puudumist on lühiajaliselt võimalik aktsepteerida, kuid pikemas plaanis mitte. Toiduainete- ja joogitootmine suutis võrreldes eelnenud aastaga 2020. aastal ärikasumit oluliselt kasvatada ja see on positiivne märk.

Joonis 27 kirjeldab Saare maakonna sektorite lisandväärtust töötaja kohta 2020. aastal ning selle järgi on majutus ja toitlustus valdkond, mille jaoks oli möödunud aasta tõepeolest erakordselt raske, taaskord lõpus. Metsamajanduse sektori kõrge tulemuse taga on ühe ettevõtte erakordselt kõrge ärikasum, mille põhjustas kinnisvara müük. Täpsemalt on lisandväärtuse kujunemist ja dünaamikat kirjeldatud järgmises peatükis, mis analüüsib erinevaid sektoreid detailsemalt.

Joonis 26 Lisandväärtuse komponentide osatähtsus sektorite lõikes 2020. aastal. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

Joonis 27 Saaremaa erinevate sektorite ettevõtete lisandväärtus töötaja kohta aastatel 2016-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

Tabel 17 Saaremaa ettevõtete lisandväärtus ja selle muutus aastatel 2017-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

	2016	2017	2018	2019	2020
Lisandväärtus töötaja kohta	22 321	23 466	24 390	25 121	27 263
Kasv võrreldes eelmise aastaga	-	5,1%	3,9%	3,0%	8,5%

Majandussektorite ülevaade

Käesolevas peatükis antakse detailsem ülevaade Saare maakonna erinevatest majandussektoritest. Esmalt vaadeldakse suurimaid töötleva tööstuse valdkonna sektoreid ning seejärel kõiki teisi olulisemaid sektoreid vastavalt nende netokäibe suurusele.

Toiduainete- ja joogitootmine

Toiduainete- ja joogitootmine on suurima käibega töötleva tööstuse valdkond Saare maakonnas. Sektori ettevõtete netokäive on perioodil 2017-2019 ulatunud üle 100 miljoni euro, kuid viimastel aastatel on see olnud kerges languses. 2020. aasta oli sektorile ka Eestis tervikuna keeruline, sest seda kimbutasid katkestused tarneahelates ja asutuste sisesed koroonakolled²³.

2020. aastal pöördus sektori lisandväärtuse langustrend Saare maakonnas kasvaks ning seda eelkõige ärikasumi olulise suurenemise tõttu. 2019. aasta oli sektori ettevõtetele kasumlikkuse seisukohast raske aasta, kuna kolm suurimat ettevõtet lõpetasid aasta kahjumiga. Sektori töötajate arv on olnud stabiilne ja keskmine töötasu on stabiilselt kasvanud, kuid kasvutempo jääb selgelt alla sektorite keskmisele. Investeeringud põhivarasse on aastast aastasse püsinud sarnases mahus ja märkimisväärseid tõuse ega languseid pole võimalik täheldada.

Tabel 18 Toiduainete tootmine sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	87 012	107 350	100 219	101 346	99 820	-1,5%
Lisandväärtus (tuhat eur)	16 667	21 041	16 577	16 478	18 592	12,8%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	20 551	26 667	22 553	22 030	24 789	12,5%
Töötajate arv	811	789	735	748	750	3,1%
Keskmine palk	910	1 027	1 070	1 131	1 159	2,5%

Sektori suurimad ettevõtted on esitatud allolevas tabelis. Antud sektori arengute kohta on keeruline järeldusi teha, kuna suurimatest ettevõtetest on analüüsi teostamise hetkel 2020. aasta andmed puudu ettevõtetel Heimon Kala OÜ, Aktsiaselts Saarek Productions ja Aktsiaselts Läätsa Kalatööstus. Analüüsi teostamise tarbeks on antud ettevõtete puhul kasutatud 2019. aasta andmeid.

Tabel 19 Toiduainete tootmine sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõtte	Käive	Eksport	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
AS Saaremaa Piimatööstus	22 718 747	7 400 845	102	28 649
Osaühing Saaremaa Lihatööstus	18 634 700	121 154	184	25 756
Heimon Kala OÜ	17 728 028	12 072 867	94	16 467
Aktsiaselts Saarek Productions	15 684 822	14 380 157	44	55 090
Aktsiaselts Läätsa Kalatööstus	7 547 921	5 601 886	46	31 803

²³ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium ja Rahandusministerium)

Metallitoodete ja transpordivahendite tootmine

Sektori metallitoodete ja transpordivahendite tootmine järgi on Saare maakond tõenäoliselt kõige paremini tuntud, eelkõige laevaehituse valdkond, mis on vastutav enamiku sektori netokäibe eest Saaremaal. Perioodil 2016-2020 oli sektori nn kõrghetk 2018. aastal, kui müügikäive ületas 74 miljonit eurot ja töötajate arv oli ligi 800. 2019. aasta langus on suhteliselt järsk, kuid möödunud aastal on sektor taastunud ning liigub taaskord kasvutempos. Antud sektori trend Eestis tervikuna on pigem negatiivne – tootmismahud ja investeeringud vähenesid ning tellimusi oli vähe²⁴. Selles valguses on Saare maakonna ettevõtete tulemused positiivne erand. Korooniapandeemia mõjutas väikelaevade nõudlust Eestis ja kõikjal maailmas positiivselt. Eelkõige kasvasid müüginahud jahtide, paatide ja kanuude puhul²⁵, kuna inimestel oli aega ja raha ning tingimustes, kus kõik oli suletud, otsiti endale tegevusi.

Sektori toodang läheb peaaegu täielikult ekspordiks, mistõttu on sektor tugevas sõltuvuses välisnõudlusest.

Stabiilselt on kasvanud sektori investeeringute maht ning kasumlikkus on kõrge, mis on märgid sektori jätkusuutlikult heast olukorrast. Sektori palgatase on kõrgeim töötleva tööstuse valdkonnas ja jääb alla vaid rohkem kui viis korda väiksema töötajate arvuga sektorile - elekter, gaas, vesi, jäätmed, mäetööstus.

Väikelaevaehituse valdkonna ettevõtete arengut toetab Kuressaares asuv Väikelaevaehituse kompetentsikeskus, kus tehakse rakendusuringuid, osaletakse tootearendusprojektides ja kogutakse meretööstuse erialateavet. Samuti pakub Kuressaares asuv TalTechi Kolledž III taseme erialaharidust sektorile vajaliku tööjõu ettevalmistamisel.

Tabel 20 Metallitoodete ja transpordivahendite tootmine sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	56 070	59 383	74 152	62 300	68 651	10,2%
Lisandväärtus (tuhat eur)	18 661	18 776	23 348	23 030	22 070	-4,2%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	28 709	26 595	30 761	29 412	31 041	5,5%
Töötajate arv	650	706	759	783	711	-9,2%
Keskmine palk	1037	1144	1303	1287	1337	3,9%

Metallitoodete ja transpordivahendite tootmise sektori suurimad ettevõtted Saare maakonnas on:

- Baltic Workboats AS - alumiiniumist väike- ja keskmise suurusega töölaevade tootmine.
- AS Luksusjaht - plastikjahtide ja -kaatriite tootmine.
- OÜ Sporrong Eesti - mitmesuguste metallitoodete (märgid, medalid, vormiriie detailid, lipsunõelad jms.) tootmine.
- OÜ Kingli Grupp - erinevate ehituselementide valmistamine.
- Ionix Systems OÜ - mootor-, õhu- ja militaarsõidukite elektri- ja elektroonikaseadmete tootmine.

²⁴ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

²⁵ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

Tabel 21 Metallitoodete ja transpordivahendite tootmine sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõtte	Käive	Eksport	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
Baltic Workboats AS	36 739 161	28 941 574	157	59 875
Aktsiaselts Luksusjaht	10 494 573	Andmed puuduvad	106	30 612
Osaühing Sporrong Eesti	3 958 812	3 135 446	68	26 339
Osaühing Kingli Grupp	3 464 800	3 413 893	45	22 153
Ionix Systems OÜ	2 816 233	2 816 129	148	13 982

Arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine

2020. aastal mõjutasid elektroonikatööstust eelkõige koroonakriisist tingitud tarneraskused, mille tõttu langes elektroonikatööstuses müügitulu Eestis kokku 2%²⁶. Samas oli nõudlus elektroonikaseadmete järele jätkuvalt kõrge ning peamiseks probleemiks olid komponentide tarneraskused. Saare maakonnas domineerivad sektoris kaks ettevõtet, kes on peamiselt orienteerunud eksporditurgudele. Sektorite peamiste näitajate areng perioodil 2016-2020 on toodud allolevas tabelis. Antud perioodil on väga oluliselt kasvanud sektori lisandväärtus ja sellega koos ka lisandväärtus töötaja kohta. Selle vedajateks on peamiselt ärikasumi tõus, kuid ka oluliselt kasvanud investeeringud ja seda eelkõige aastatel 2018-2019. Sektori palgatase on Saare maakonna keskmisest kõrgem, kuid palgakasv on olnud keskmisest aeglasem. Sarnased trendid olid sektoris täheldatavad ka Eestis tervikuna.

Tabel 22 Arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	26 763	36 054	35 125	40 667	37 095	-8,8%
Lisandväärtus (tuhat eur)	5 039	6 061	6 036	7 846	8 735	11,3%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	18 801	20 070	19 789	24 143	27 644	14,5%
Töötajate arv	268	302	305	325	316	-2,8%
Keskmine palk	921	932	981	1 082	1 090	0,7%

Nagu mainitud on arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmise sektor kahe suurima ettevõtte nägu. Ouman Estonia OÜ valmistab energiasäästlikke termoregulaatoreid ning ventilatsiooni- ja jahutusseadmeid. Incap Electronics Estonia Osaühing spetsialiseerub kõrgtehnoloogiliste ja kvaliteetsete elektroonika- ja elektromehaanika seadmete tootmisele. Tepcomp OÜ põhitegevusalaks on elektroonikakomponentide tootmine.

Tabel 23 Arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõtte	Käive	Eksport	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
-----------	-------	---------	-----------	--------------------------------

²⁶ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium ja Rahandusministerium)

Ouman Estonia Osaühing	17 919 811	17 865 601	150	24 686
Incap Electronics Estonia Osaühing	17 187 104	15 280 377	90	42 652
Tepcomp OÜ	1 302 640	1 302 591	58	15 726

Hulgi- ja jaekaubandus

Hulgi- ja jaekaubandus on konkurentsitud Saare maakonna suurim ettevõtlussektor, edestades järgmiseid peaaegu kahekordselt. Kuigi 2020. aastal avaldas COVID-19 viiruse levik mõju teatud kauplustele, siis tervikuna suurenes kogukäive oluliselt kiiremini, kui Eestis tervikuna. Sektorit iseloomustab ligi 10%line iga-aastane netokäibe kasv, mis on olnud laiapõhjaline ehk lõviosa kasvust ei ole tulnud suurimatelt ettevõtetelt. Kõigi ülejäänud sektori üldnäitajate trend on samuti tugevalt positiivne. Arvestades sektori töötajate arvu võib eriti positiivsena välja tuua näitajate lisandväärtus töötaja kohta ja keskmine palk suurenemist kiiremini, võrreldes maakonna ülejäänud ettevõtlussektoritega. Sektori keskmine palk pole veel maakonna keskmisele järele jõudnud, kuid selle suurenemine 2020.aastal on muljetavaldav, kui võtta referentsiks asjaolu, et Eestis tervikuna vähenesid kaubanduses palgad samal aastal ligi kümnendiku võrra²⁷. Võrreldes 2019. aastaga suures sektori ärikasum lausa 30,3%, mis mõjutas omakorda väga tugevalt lisandväärtuse suurenemist.

Tabel 24 Hulgi- ja jaekaubandus sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus.

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	141 948	139 724	150 006	164 608	179 097	8,8%
Lisandväärtus (tuhat eur)	21 576	21 726	21 196	24 628	27 447	11,4%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	19 420	20 930	20 460	22 931	24 794	8,1%
Töötajate arv	1 111	1 038	1 036	1 074	1 107	3,1%
Keskmine palk	770	820	875	949	994	4,7%

Hulgi- ja jaekaubanduse ja kogu erasektori suurim ettevõtte on Saaremaa Tarbijate Ühistu. Ülejäänud sektori suurimad ettevõtted on näidatud tabelis 25.

Tabel 25 Hulgi- ja jaekaubandus sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõtte	Käive	Eksport	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
Saaremaa Tarbijate Ühistu	44 054 246	0	279	24 075
osaühing Reta Puit	12 364 217	3 997 610	54	48 844
Aktsiaselts Saare Kütus	7 367 520	0	27	26 777
NoCry OÜ	7 234 695	7 133 640	25	24 187
Ruu Kivi Osaühing	6 110 089	158 168	5	89 548
aktsiaselts Tiir	5 907 659	75 169	25	21 838

²⁷ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium ja Rahandusministerium)

Ehitus

Statistikaameti andmetel kahanes 2020. aastal ehitussektori müügitulu Eestis võrreldes eelmise aastaga 4,9 %, samuti vähenesid lisandväärtus ja tööhõive²⁸. Täpselt samasugune trend oli 2020. aastal täheldatav ka Saare maakonna ehitussektoris. Kuni 2019. aastani liikusid kõik sektori üldnäitajad (tabel 26) üles, siis selle järgselt toimus stabiliseerumine. Selle põhjal järelduste tegemine on loomulikult keeruline, kuna 2020. aasta oli kahtlemata erakordne ja näiteks ehitussektoris väljendus see erasektori tellimuste märkimisväärses vähenemises.

Tabel 26 Ehitus sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus.

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	47 675	67 011	84 000	80 795	80 468	-0,4%
Lisandväärtus (tuhat eur)	14 690	18 431	22 510	24 207	23 605	-2,5%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	17 850	21 161	22 760	23 994	23 653	-1,4%
Töötajate arv	823	871	989	1011	998	-1,3%
Keskmine palk	811	900	962	1065	1089	2,3%

Sektori suurimad ettevõtted tegelevad elamute ja mitteelamute ehitamisega nii era- kui avalikule sektorile ning teede ehitusega.

Tabel 27 Ehitus sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõtte	Käive	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
Tesman Ehitus OÜ	9 188 729	9	45 623
OÜ Arens Ehitustööd	6 742 166	20	37 676
Aktsiaselts Level	3 868 892	48	25 441
Osaühing Klotoid	3 534 497	37	31 116

Põllumajandus

Põllumajandus on stabiilselt ühe kõrgema lisandväärtus töötaja kohta näitajaga sektor maakonnas, kuigi 2020. aastal langes see oluliselt. Valdkonna osatähtsus Saare maakonna majanduses on suurem, kui Eestis keskmiselt ning antud positsioon on stabiilne. 2020. aastal suurenesid sektoris investeeringud ja langes kasumlikkus, mille valguses on mõistetav surve töötasudele ja viimaste kerge langus.

Tabel 28 Põllumajandus sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	31 003	38 495	38 561	41 148	41 575	1,0%
Lisandväärtus (tuhat eur)	9 831	14 894	12 945	15 910	14 334	-9,9%

²⁸ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	26 934	40 036	33 193	42 768	36 566	-14,5%
Töötajate arv	365	372	390	372	392	5,4%
Keskmine palk	820	942	957	1 046	1 029	-1,6%

Huvitav on fakt, et maakonna olulisemate põllumajandussektori ettevõtete peamine ekspordi sihtriik on Leedu.

Tabel 29 Põllumajandus sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõte	Käive		Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
aktsiaselts Valjala Söödatehas	11 576 000	0	22	3 955
Kärļa Põllumajandusühistu	3 570 078	53 529	35	35 980
Kõljala Põllumajanduslik osaühing	2 842 901	112 872	37	48 113
Valjala Seakasvatuse Osaühing	2 551 899	0	19	27 639
Osaühing Saare Peekon	2 545 162	0	15	22 035

Majutus ja toitlustus

2020. aasta oli turismis läbi aegade halvim. Maailma Turismiorganisatsiooni andmetel kukkus rahvusvaheliste reiside arv maailmas üle 70%, võrdluseks 2009. aasta majanduskriisi ajal ainult 4%²⁹. Kuna Eestis ja Saaremaal on välituristid enamuses, siis mõjutas koroonakriis majutuse ja toitluse sektorit kõige valuselt. Netokäive ja lisandväärtus kukkusid umbes kolmandiku võrra ning täpselt sama seis oli ka Eestis tervikuna. Riigi poolt loodi sektori ettevõtetele mitmeid toetusmeetmeid, kuid need polnud piisavad järsu kukkumise ärahoidmiseks. Saare maakonnas olid majutus ja toitlustus sektori ettevõtted sunnitud loobuma ligi neljandikust oma tööjõust, kuid olenemata sellest ei suudetud kahjumit aasta lõpus vältida. Õnneks kompenseeris välituristide puudust mõnevõrra aktiveerunud siseturism, kuid aasta kokkuvõttes olid tulemused siiski kehvad.

Tabel 30 Majutus ja toitlustus sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	31 814	38 961	39 973	40 295	28 102	-30,3%
Lisandväärtus (tuhat eur)	12 187	14 757	16 292	16 631	11 611	-30,2%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	13817	14 095	15 665	16 321	14 791	-9,4%
Töötajate arv	882	1 047	1 040	1 019	785	-23,0%
Keskmine palk	742	735	771	794	856	7,8%

Majutus ja toitlustus sektori suurimate ettevõtete üldnäitajad on toodud allolevas tabelis. Keegi neist ei suutnud vältida olulist langust võrreldes 2019. aastaga, kuid samas nende ettevõtete maandumine pehmem, kes niigi olid pigem suunatud siseturistile või suutsid kriisis kiiresti kohaneda.

²⁹ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium ja Rahandusministerium)

Tabel 31 Majutus ja toitlustus sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõte	Käive	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
OÜ SPA Tours	9 892 013	248	13 894
OÜ Gospa	2 920 135	56	17 734
aktsiaselts Kuressaare Sanatoorium	1 449 764	41	13 585
Osaühing Pädaste Mõis	1 048 489	20	19 888

Veondus ja laondus

2020. aastal põhjustas ülemaailmne COVID-19 pandeemia ja sellest tulenev riigipiiride sulgemine ja riigisiseste liikumispiirangute kehtestamine kõigi veoliikide kauba- ja reisijateveo olulise languse. Eesti ettevõtete veomahud (tonnides) langesid veidi üle 20%. Suurim, 28%line veomahtude langus toimus raudteel³⁰. Saare maakonna ettevõtete langus oli antud trendi valguses väga marginaalne. Netokäibe kergele langusele vastu suutis sektor ärikasumi lausa 61% suurenemise toel oma lisandväärtust märkimisväärselt kasvatada.

Tabel 32 Veondus ja laondus sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus.

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	66 084	32 424	34 026	36 134	35 294	-2,3%
Lisandväärtus (tuhat eur)	24 509	13 420	14 560	15 645	17 051	9,0%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	34 765	26 840	28 775	31 665	32 664	3,2%
Töötajate arv	705	500	506	502	522	4,0%
Keskmine palk	1 159	894	991	1 113	1 090	-2,1%

Sektori suurimad ettevõtted on aasta-aastalt püsinud samad ja praktiliselt samaväärsed on püsinud ka enamike nende üldnäitajad. 2016. aastal toimus sektoris oluline muudatus, kui senini parvlaevaühendust korraldanud ettevõtte Saaremaa Laevakompanii asendus ettevõttega TS Laevad OÜ, mis pole enam Saare maakonda registreeritud.

Tabel 33 Veondus ja laondus sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõte	Käive	Eksport	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
aktsiaselts Saarte Liinid	6 988 305	0	97	71 771
Osaühing Transmark	6 613 108	1 152 829	99	24 589
Aktsiaselts ML-Transport	2 024 588	277 145	19	42 383
osaühing Saare Gaas	1 414 410	72 312	13	40 618
Aktsiaselts Siimu Auto	1 080 892	354 114	16	21 211

³⁰ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium ja Rahandusministerium)

Puidutöötlemine ja mööblitööstus

Puidutöötlemise ja mööblitööstuse sektor sisaldab endas kahte valdkonda, mis on viimastel aastatel Eestis üsna vastuoluliselt liikunud. Puidutööstus on stabiilselt kasvanud ja ei lasknud end ka 2020. aasta kriisist häirida ning kasvatas tugeva sisenõudluse toel müügimahtusid³¹. Mööblitööstus on seevastu kõikuva välisõudluse tõttu olnud heitlikum. Kuid tervikuna oli sektori jaoks 2020. aasta Eestis ja Saare maakonnas hea. Jätkunud tooraine hinna languse toel suutis sektor kasvutada investeeringuid ja kasumlikkust. Murelikuks teeb, et antud olukorras ei suutnud sektori palgatase liikuda lähemale keskmisele palgale.

Tabel 34 Puidutöötlemine ja mööblitööstus sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	24 937	26 849	27 791	29 179	31 775	8,9%
Lisandväärtus (tuhat eur)	7 826	8 107	8 165	9 783	10 638	8,7%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	19 468	18 810	18 944	23 020	23 278	1,1%
Töötajate arv	402	431	431	425	457	7,5%
Keskmine palk	805	870	916	1 030	1 029	-0,1%

Sektori ettevõtted Saare maakonnas tegelevad peamiselt puit-, aia- ja suvemajade ning muude sarnaste hoonete tootmisega.

Tabel 35 Puidutöötlemine ja mööblitööstus sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõtte	Käive	Eksport	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
Osaühing NOVARA	11 493 740	7 071 679	123	28 846
Osaühing Sandla Puit	8 691 140	4 586 987	66	38 164
Aktsiaselts Saare Ere	3 340 896	1 688 057	73	20 299
OÜ Insel Woodhouse	1 196 140	0	27	21 465
osaühing Kalla Mööbel	1 074 145	0	25	19 104

Keemia-, kummi-, plastitoodete ja mineraalide tootmine

Kummi- ja plastitööstuses langes 2020. aastal Saare maakonnas müük minimaalselt. Võrreldes 2019. aastaga suurenes oluliselt ettevõtete kasumlikkus ning vähenes töötajate arv, mille tulemusena tegi lisandväärtus töötaja kohta hüppe üles. Investeeringute maht püsis 2020. aastal stabiilsena, kuid Eestis tervikuna vähenes see kummi- ja plastitööstuse sektoris viiendiku võrra³².

Tabel 36 Keemia-, kummi- ja plastitoodete tootmise sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus.

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	25 393	28 055	28 757	24 520	24 370	-0,6%

³¹ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

³² 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

Lisandväärtus (tuhat eur)	9 629	11 128	11 670	9 729	10 008	2,9%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	20 059	22 391	23 387	22 211	25 210	13,5%
Töötajate arv	480	497	499	438	397	-9,4%
Keskmine palk	959	1 025	1 105	1 122	1 173	4,5%

Sektori ettevõtted on peaaegu täielikult keskendunud eksporditurgudele. Kahe suurima firma peamiseks tegevusaladeks on kummidetailide tootmine põhiliselt masina- ja autotööstustele.

Tabel 37 Keemia-, kummi- ja plastitoodete tootmise sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus.

Ettevõtte	Käive	Eksport	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
Freudenberg Sealing Technologies OÜ	13 227 509	13 227 509	246	21 864
Sigma Polymer Group OÜ	7 398 415	7 398 415	95	33 709
OÜ Duschy	872 363	641 073	20	14 747

Tekstiilitööstus

Saare maakonna tekstiilitööstuse jaoks oli 2020. aasta üks edukamaid läbi aegade ning seda absoluutmahtudes kui ka võrrelduna eelmise aastaga. Kui Eestis tervikuna näitas müük väikest kasvu, siis Saare maakonna ettevõtete netokäive ja lisandväärtus kasvasid ligi viiendiku. Peamiselt vedas lisandväärtuse kasvu ärikasumi üle 80% kasv. Samuti jätkasid kasvu töötajate arv ja keskmine palk, kuigi viimane jääb endiselt oluliselt alla maakonna keskmisele. Sarnane on sektori olukord üle Eesti, kuna sektori palgataseme suhe keskmisesse palka on napilt 70%.

Tabel 38 Tekstiilitööstus sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus.

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	3 898	4 013	4 210	5 387	6 286	16,7%
Lisandväärtus (tuhat eur)	1 886	2 260	2 312	2 862	3 425	19,7%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	12 573	13 613	12 775	15 387	17 210	11,8%
Töötajate arv	150	166	181	186	199	7,0%
Keskmine palk	627	680	652	793	826	4,2%

Sektori suurimate ettevõtete põhitegevusaladeks on kalapüüniste valmistamine ning erinevatest materjalidest, nagu näiteks siid, puuvill, bambus ja lina, kodutekstiiltoodete valmistamine.

Tabel 39 Tekstiilitööstus sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõtte	Käive	Eksport	Töötajaid	LV töötaja kohta
Saare Frydendahl OÜ	2 051 566	1 900 805	58	17 173
MoonStar OÜ	1 981 665	196 809	65	18 794
OÜ Saarevõrk	1 182 648	761 239	30	24 302

Elekter, gaas, vesi, jäätmed ja mäetööstus

Elekter, gaas, vesi, jäätmed ja mäetööstus sektori müüginäitajad on perioodil 2016-2020 püsinud väga stabiilsed. 2020. aastal kehtestatud eriolukord mõjutas samas ka vee- ja soojaettevõtteid, kuna ärisektori tarbimismahud langesid oluliselt. Samas suutis sektor sellele vaatamata märkimisväärselt ärikasumit ja töajookulusid suurendada, mille tulemusena kasvas ka lisandväärtus. Sektori palgatase on jätkuvalt Saare maakonna kõrgeim.

Tabel 40 Elekter, gaas, vesi, jäätmed ja mäetööstus sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	13 521	11 065	11 300	11 933	12 120	1,6%
Lisandväärtus (tuhat eur)	7 127	6 288	5 979	7 018	8 401	19,7%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	43 193	56 652	53 863	64 386	73 695	14,5%
Töötajate arv	165	111	111	109	114	4,6%
Keskmine palk	1 109	1 197	1 243	1 307	1 448	10,8%

Lisaks vee- ja soojaettevõtetele kuuluvad sektorisse Saaremaal tuuleenergia ja freesturba tootjad.

Tabel 41 Elekter, gaas, vesi, jäätmed ja mäetööstus sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõtte	Käive	Eksport	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
Aktsiaselts Kuressaare Soojus	4 232 465	0	33	84 764
aktsiaselts Kuressaare Veevärk	2 700 060	0	32	50 944
Five Wind Energy OÜ	1 305 560	0	0	-
osaühing MV Turvas	1 226 367	1 198 871	16	47 681

Metsamajandus

Saare maakonna metsamajanduse sektori finantsnäitajate dünaamika perioodil 2016-2020 on olnud väga heitlik ja seda eelkõige seetõttu, et teatud aastatel on ettevõtte Reta Puit OÜ põhitegevusala olnud metsamajandus ja teatud aastatel hulgi- ja jaekaubandus. Näiteks moodustas antud ettevõtte panus aastatel 2017-2018 pool kogu sektori netokäibest. Olenemata antud erisusest oli sektori müügikäive 2020. aastal selges languses. Peamiseks põhjuseks oli pehmet talvest tingitud raskused metsa varumisel, mis kimbutasid tervet meie regiooni. Sektori kasumlikkuse ja seeläbi lisandväärtuse plahvatusliku kasvu taga on ühe ettevõtte erakorraline kinnisvara müük, mis kindlasti ei anna adekvaatset tagasisidet sektori arengu kohta - metsamajanduse sektor on Saare maakonna langustrendis.

Tabel 42 Metsanduse sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	4 443	16 577	26 970	6 263	5 248	-16,2%

Lisandväärtus (tuhat eur)	1 854	5 563	7 743	2 043	6 701	228,1%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	31 429	59 817	62 443	30 488	94 386	209,6%
Töötajate arv	59	93	124	67	71	6,0%
Keskmine palk	601	894	867	770	761	-1,2%

Sektori suurimad ettevõtted tegelevad metsa varumise, puidu kokkuostu ja töötlemisega.

Tabel 43 Metsanduse sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõtte	Käive	Eksport	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
Osaühing S.E.G.U.	955 177	105 354	14	23 799
Osaühing Pärna Metsad	931 434	0	10	36 639
Torgu Mets OÜ	458 784	0	1	47 414

Kalapüük ja vesiviljelus

Sektor kalapüük ja vesiviljelus on netokäibe järgi üks Saare maakonna väiksemaid sektoreid. Samas on sellel maakonna jaoks traditsiooniliselt oluline positsioon ning tulevikupotentsiaal. Antud võimalused väljenduvad kalatoodete lisandväärtuse tõstmises, mis tähendab, et kala ei müüduks toorelt edasi, vaid selle töötlemise tulemusena tekiks tooted, mille eest on võimalik kõrgemat hinda küsida. Siinkohal tuleb tähelepanu pöörata ka koelmualade taastamisele ja loomisele, et seni vähekasutatud liike töödelda ja uutega eksperimenteerida (nt angerjas)³³. 2018. aastal kasvasid valdkonna müügiimaht ja kasumlikkus oluliselt ning on seejärel stabiliseerunud. Sektori investeeringute maht kasvab aasta-aastalt stabiilselt ja sellega koos ka loodav lisandväärtus.

Tabel 44 Kalapüük ja vesiviljelus sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	2 344	2 271	3 400	3 721	3 585	-3,6%
Lisandväärtus (tuhat eur)	1 031	921	1 559	1 559	1 780	14,1%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	22 420	18 801	27 346	25 563	29 659	16,0%
Töötajate arv	46	49	57	61	60	-1,6%
Keskmine palk	681	743	805	839	886	5,6%

Tabel 45 Kalapüük ja vesiviljelus sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõtte	Käive	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
osaühing Kaabeltau	968 737	23	26 408
Osaühing Monistico	785 974	14	37 770

³³ Saare maakonna kalanduspiirkonna arengustrateegia 2014-2020+

Info ja side

IKT sektor on üks nendest, millele ülemaailmne koroonaviirusest tingitud kriis mõjus positiivselt. Ettevõtted ja inimesed olid sunnitud otsima digitaalseid ja virtuaalseid lahendusi, mis omakorda suurendas tellimusi antud sektorile³⁴. Saare maakonnas kogesid info ja side ettevõtted samuti olulist kasvu, kuid sektor on oma olemuselt kindlasti erinev sellest, missugune näeb välja „tüüpiline“ IKT Eestis. Saare maakonnas ja Eestis kasvas sektori palgatase üle 10%, kuid kui Saaremaal jääb sektori palgatase alla maakonna keskmisele, siis Eestis moodustab see 177,8% keskmisest brutopalgast.

Tabel 46 Info ja side sektori üldnäitajad Saaremaal. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Näitajad	2016	2017	2018	2019	2020	Muutus 2019-2020
Netokäive (tuhat eur)	5 242	5 464	6 196	5 897	6 903	17,1%
Lisandväärtus (tuhat eur)	2 399	2 213	2 678	2 992	3 600	20,3%
Lisandväärtus töötaja kohta (eur)	22 420	20 489	18 595	25 358	24 164	-4,7%
Töötajate arv	107	108	144	118	149	26,3%
Keskmine palk	942	1015	986	962	1 086	12,9%

Info ja side sektori ettevõtete tegevusaladeks Saaremaal on ajalehtede (k.a veebis) väljaandmine, kirjastus, raadiosaadete valmistamine, programmeerimine ning arvutustehnika ja teenuste müük.

Tabel 47 Info ja side sektori suurimad ettevõtted Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõte	Käive	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
Osaühing Saaremaa Raadio	683 389	32	6 010
osaühing Raadio Kadi	603 950	23	16 830
KonceptForm Osaühing	457 368	7	56 346
Osaühing Teetormaja	394 003	8	21 616

Muud sektorid

Muud olulised ettevõtted Saare maakonnas on väljatoodud tabelis 48 ning need tegutsevad näiteks valdkondades nagu kinnisvara, tervishoiuteenused ja hoolekanne.

Tabel 48 Suurimad ettevõtted muudest sektoritest Saaremaal 2020. Allikas: Äriregistri andmete töötlus

Ettevõte	Käive	Töötajaid	Lisandväärtus töötaja kohta
OÜ SPA Varad	2 014 988	0	
osaühing Kuressaare Elamute Hooldus	1 402 153	24	21831
Terviseagentuur OÜ	1 365 561	21	23908

³⁴ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

Osaühing Kuressaare Perearstikeskus	1 148 328	13	55694
OÜ ATKO Ekspedeerimine	1 706 706	83	17739

Eksport Saaremaa majanduses

2020. aastal langes Eesti kaupade eksport vaid 1%, mis on ülemaailmset pandeemiat arvestades erakordiselt hea tulemus³⁵. Saare maakonna ekspordimaht oli Eesti tugeva tulemise valguses veel erakordselt positiivne – 2020. aastal suurenes maakonna ettevõtete eksport 4,6% ning samuti paranes ekspordi suhe kogukäibesse. Samuti vähenes kergelt ekspordi osakaal ettevõtete müügitulust.

Eesti eksportis 2020. aastal kaupu ja teenuseid kokku 184 riiki ja imporditi 143 riigist³⁶. Saaremaa ettevõtted eksportisid oma toodangut ja teenuseid samal perioodil 44 sihtriiki, mis on ühe võrra vähem, kui 2019. aastal³⁷. Sarnaselt Eestile tervikuna on ka Saare maakonna ettevõtete ekspordipartnerid üsnagi kontsentreerunud, ligi 2/3 ekspordimahust moodustavad Soome, Saksamaa ja Rootsi. Kui antud kolm riiki on aastast-aastasse olnud maakonna ettevõtete jaoks peamised ekspordi sihtriigid, siis ülejäänud ekspordipartnerid on olnud suhteliselt muutlikud. Nende seas on oma koha kinnitanud näiteks selliseid kaugemal asuvad riigid nagu Jaapan ja Hiina. 2020. aastal oli suuruselt neljas eksporditurg esmakordselt Omaan ja seda tänu ettevõttele Baltic Workboats AS.

Tabel 49 Eksport Saaremaal 2016-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

	2016	2017	2018	2019	2020
Eksport	150 727 710	182 163 372	189 630 326	190 140 705	198 909 267
Müügitulu	609 820 542	661 587 258	717 603 859	706 225 214	710 258 998
Ekspordi osakaal müügitulust	24,72%	27,53%	26,43%	26,92%	28,01%

Eksportivate ettevõtete arv maakonnas on alates 2017. aastast stabiilselt kasvanud ning see trend jätkus ka 2020. aastal. Kokku oli sel aastal Saaremaal 239 ettevõtet, kes müüsid oma tooteid või teenuseid väljaspool Eestit. See on kokku 7,1% antud uuringu käigus analüüsitud ettevõtetest.

³⁵ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

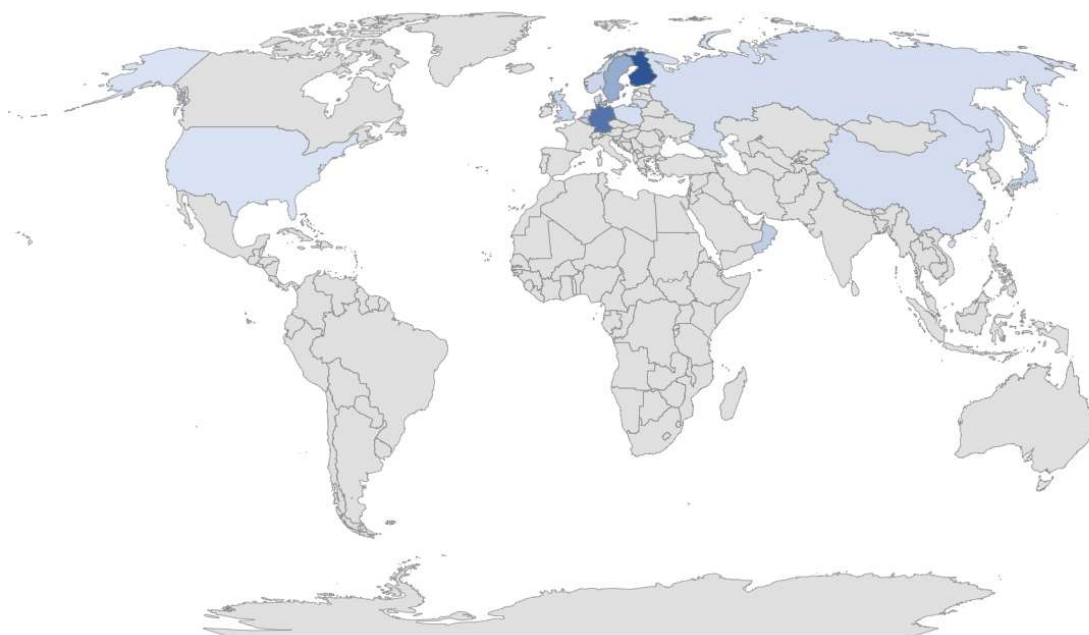
³⁶ 2020. aasta majandusülevaade (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium)

³⁷ Kuna majandusaasta aruannetes ei ole ettevõtetal kohustust ekspordi sihtriikide nimesid deklareerida (nt on lubatud nimetada "muud Euroopa Liidu riigid"), siis võib, aga ei pruugi, see number olla suurem.

Tabel 50 Eksportivate ettevõtete arv Saaremaal 2016-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

	2016	2017	2018	2019	2020
Kaupu või teenuseid eksportivad ettevõtted	247	216	229	233	239

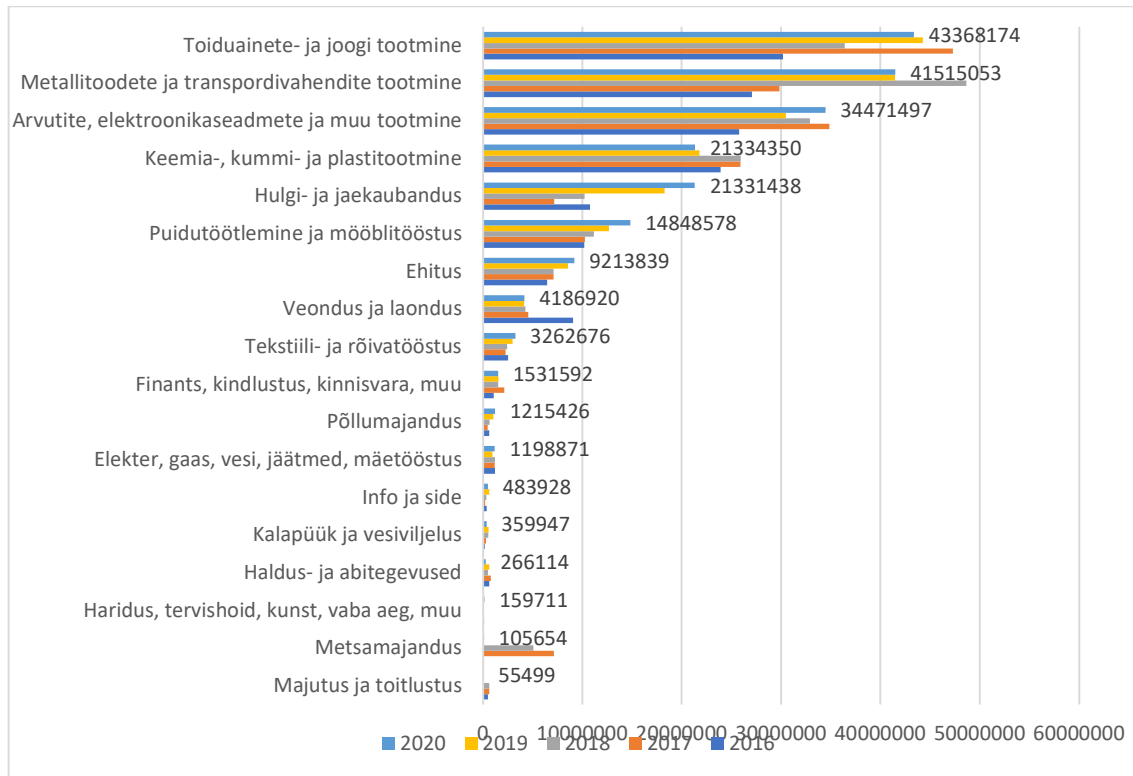
Joonis 28 Saaremaa ettevõtete peamised ekspordi sihtriigid 2020. aastal. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

Saare maakonna eksport on sektorite lõikes suhteliselt laiapõhjaselt jaotunud. Allolev joonis ilmestab selgelt, et kolm suurimat ekspordijat on toiduaine- ja joogitööstus, metallitoodete ja transpordivahendite tootmine ning arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine. Nendest esimese kahe eksport on sihtriikide lõikes suhteliselt ühtlaselt jaotunud (vt tabel 51). Arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine on peamiselt keskendunud kolmele turule - Soome, Rootsi ja Norra.

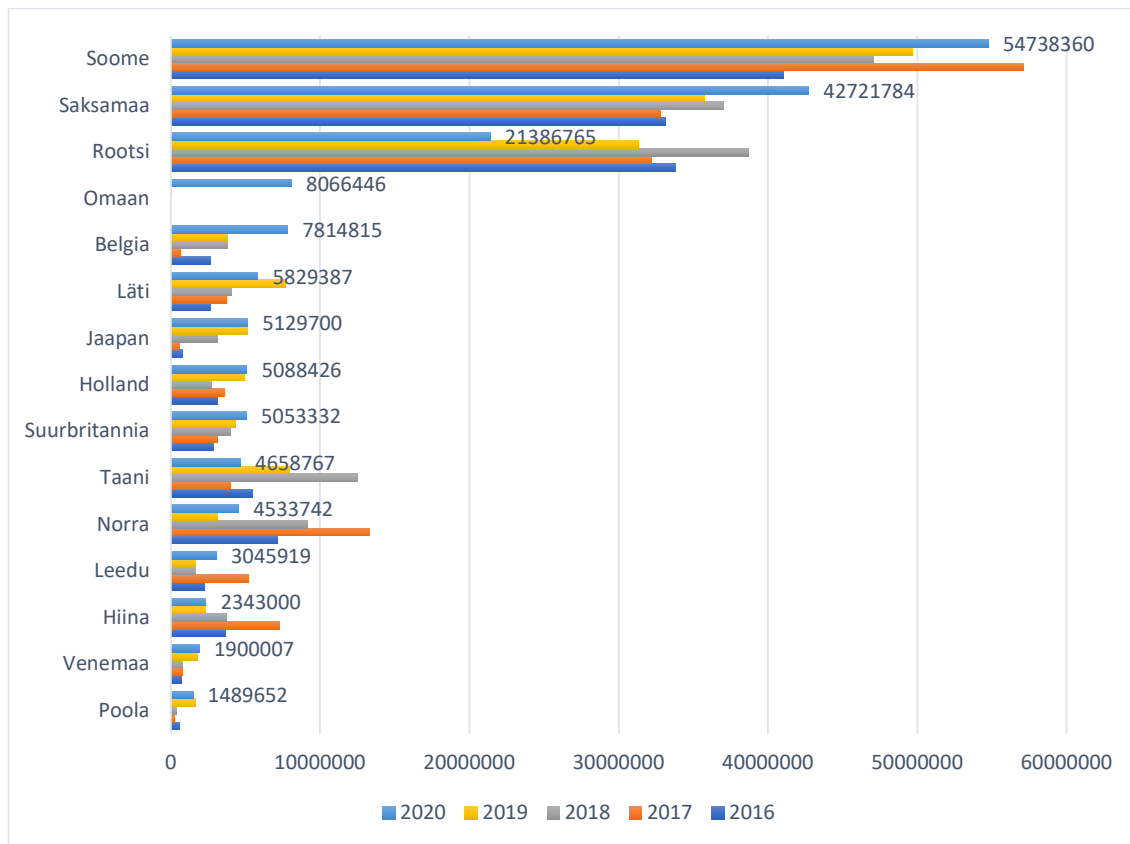
Praktiliselt kõik suuremad sektorid suutsid 2020. aastal oma ekspordimahtusid kasvatada, vaid toiduainete- ja joogitootmine ning keemia-, kummi- ja plastitootmine olid kerges miinuses. Suurimat ekspordikäibe kasvu suutsid 2020. aastal näidata puidutöötlemine ja mööblitööstus (17,3%) ning hulgi- ja jaekaubandus (16,7%). Olulise kasvu tegi ka arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine (13,0%), mille ekspordimaht oli eelnevatel aastatel kerges languses. Positiivsena on kindlasti võimalik välja tuua veondus ja laondus sektori 1,6% kasvu 2020. aastal, mis piiride sulgemise olukorras on märkimisväärne. Metsamajanduse sektori suured numbrid aastatel 2017-2018 põhjustas Reta Puit OÜ, mille põhitegevusala langes antud perioodil metsamajanduse valdkonda.

Joonis 29 Saaremaa ettevõtlussektorite ekspordikäibed 2016-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

Saaremaa kõige olulisemad väliskaubanduse sihtriigid on kajastatud alumisel joonisel 30 ja tabelis 51. Maakonna kõige olulisemad eksporditurud on Soome, Saksamaa ja Rootsi, mis langeb kokku ka ülejäänud Eestiga. Norra ja Taani mahud on aastalt-aastale langenud, kuid oma tähtsust on näiteks kasvatanud Belgia, Jaapan, Holland ja Suurbritannia.

Joonis 30 Saaremaa eksporditurud 2016-2020. Allikas: Äriregistri andmete analüüs

Tabel 51 Saaremaa ettevõtlussektorite ja ekspordi sihtriikide võrdlus 2020. aastal (tuh eurot). Allikas: Äriregistri andmete analüüs

Sektor	Soome	Saksamaa	Rootsi	Belgia	Läti	Jaapan	Holland	Suurbritannia	Taani	Norra	Muud	Kokku
Toiduainete ja joogi tootmine	14 966	1 976	3 148	726	4 000	5 125	1 443	90	131	0	11 764	43 368
Metallitoodete ja haagiste tootmine	5 389	10 692	2 449	7 084	444	0	621	2 816	340	430	11 249	41 515
Arvutite, elektroonikaseadmete ja muu tootmine	20 441	0	7 414	0	242	0	989	0	3	2 989	2 394	34 471
Keemia-, kummi- ja plastitootmine	211	13 228	5 016	0	56	0	0	0	0	130	2 694	21 334
Hulgi- ja jaekaubandus	492	3 790	2 248	1	5	0	0	2 112	2 254	48	10 381 ³⁸	21 331
Puidutöötlemine ja mööblitööstus	405	12 931	38	0	16	5	1	19	3	746	685	14 849
Ehitus	8 656	19	425	2	0	0	1	0	0	49	62	9 214
Muud	4177	86	648	2	1 066	0	2 034	17	1 928	142	2 726	12 826
Kokku	54 738	42 722	21 387	7 815	5 829	5 130	5 088	5 053	4 659	4 534	41 954	198 909

³⁸ Ekspordimaht suuruses ca 8,5 MEUR on Äriregistri andmetes märgitud „Muud Euroopa Liidu riigid“ või „Muud riigid väljaspool Euroopa Liitu“ ja pole seetõttu võimalik sihtriiki määratleda.